

Maarit Elo

TURVALLISUUS JA RISKIENHALLINTA – MERITORIN KOULU

Liiketalouden koulutusohjelma
Yritysjuridiikan suuntautumisvaihtoehto
2019

TURVALLISUUS JA RISKIENHALLINTA – MERITORIN KOULU

Elo, Maarit
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Liiketalouden koulutusohjelma
Huhtikuu 2019
Sivumäärä: 53
Liitteitä: 2

Asiasanat: turvallisuus, turvallisuussuunnittelu, riskit, riskienhallinta

Tämän tutkimuksen aiheena oli Meritorin koulun turvallisuus ja riskienhallinta. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää koulun turvallisuusasioita ja tuoda esille keinoja turvallisuuden parantamiseksi.

Aluksi työn teoriaosuudessa tarkasteltiin koulun turvallisuuteen liittyvää lainsäädäntöä. Tämän jälkeen selvitettiin riskienhallintaosuudessa, mitä erilaisia riskejä koulun toimintaan liittyy, miten riskejä pyritään estämään toteutumasta ja millaisia turvallisuussuunnitelmia ja -tekniikkaa on koulussa. Työssä tuotiin myös esille, mitä turvallisuustekniikkaa on saatavilla. Empiriaosuudessa selvitettiin havainnoinnin, haastattelun ja kyselyjen avulla turvallisuuden nykytilaa Meritorin koulussa.

Tutkimus toteutettiin kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena. Tiedonkeruumenetelminä käytettiin haastattelua, kyselyjä ja havainnointia. Haastattelu suoritettiin koulussa ja kyselyt tehtiin internet-kyselyinä. Tutkimus tehtiin Meritorin koulusta, mutta tutkimusta voidaan hyödyntää myös muissa kouluissa soveltuvin osin. Turvallisuutta käsiteltiin työssä laaja-alaisesti ja tutkielman tavoitteena on turvallisuusasioiden esille tuominen ja niiden parantaminen.

Tutkimuksessa havaittiin, että koulun turvallisuusjohtamiseen vaikuttavat lainsäädäntö, kouluun luotu turvallisuuskulttuuri, henkilökunnan keskinäiset roolit, riskien arviointi sekä turvallisuussuunnittelu ja -suunnitelmat.

Tutkimuksen aikana tuli esille joitakin koulun turvallisuusasioissa olevia puutteita. Tutkimuksen perusteella tehtyjen kehitysehdotusten toivotaan vaikuttavan positiivisesti Meritorin koulun turvallisuuteen. Meritorin koulu on menossa peruskorjaukseen vuonna 2019, jolloin koulun turvallisuuteen tehdään samalla parannuksia.

SECURITY AND RISK MANAGEMENT – MERITORI SCHOOL

Elo, Maarit
Satakunta University of Applied Sciences
Degree Programme in Business Administration
April 2019
Number of pages: 53
Appendices: 2

Keywords: security, security planning, risks, risk management

The topic of this research was the security and risk management of Meritori School. The aim of the research was to investigate the school's security matters and to bring forward means of improving security.

First, the theoretical part of the dissertation examined the legislation involving school security. After this, the risk management section outlined the type of risks concerning school operations, how the school attempts to prevent the realisation of risks, and what kind of security plans and technology is in use at the school. The study also identified what kind of security technology is available. The empirical section examined the current state of security at Meritori School through observation, an interview, and surveys.

The research was carried out as a qualitative study. The data collection methods used were an interview, surveys and observation. The interview was conducted on the school premises and the surveys were conducted online. The study focused on Meritori School but the security report can also be used in other schools where applicable. Security was handled broadly in the study and the aim of the research was to highlight security issues and to improve them.

The research found that the factors affecting security management at the school include legislation, prevalent security culture at the school, roles among school personnel, risk estimation, and security planning and plans.

The research brought out some deficiencies in the school's security matters. Development suggestions made based on the research are hoped to have a positive impact on the security of Meritori School. Meritori School will undergo a complete renovation in 2019 during which improvements to school security will be made.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	TUTKIMUSONGELMA JA KÄYTETTÄVÄT MENETELMÄT.....	7
2.1	Opinnäytetyöongelma.....	7
2.2	Käytettävät tutkimusmenetelmät.....	8
2.3	Teoreettinen viitekehys.....	11
3	KESKEISTÄ LAINSÄÄDÄNTÖÄ.....	13
3.1	Perusopetuslaki.....	13
3.2	Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki.....	13
3.3	Yhdenvertaisuuslaki.....	14
3.4	Pelastuslaki.....	14
3.5	Työturvallisuuslaki.....	15
3.6	Muu lainsäädäntö.....	15
4	TURVALLISUUS JA TURVALLISUUSJOHTAMINEN.....	16
4.1	Turvallisuus käsitteenä.....	16
4.2	Turvallisuustyön organisointi ja turvallisuusjohtaminen.....	18
4.3	Oppilaitoksen ympäristö ja tarkastus.....	20
4.4	Riskienhallinta, riskien kartoitus ja arviointi, riskit.....	24
5	SUUNNITELMALLISTA TURVALLISUUTTA.....	27
5.1	Omavalvontasuunnitelma.....	28
5.2	Pelastussuunnitelma ja poistumisturvallisuus.....	28
5.3	Opiskeluhoito.....	29
5.4	Ensiapuvalmius.....	30
5.5	Kriisisuunnitelma.....	30
5.6	Tietoturvapoliittika.....	30
5.7	Verso-ohjelma ja KiVa Koulu -toimenpideohjelma.....	31
6	TURVALLISUUSTEKNIikka.....	32
6.1	Automaattiset paloilmoittimet ja vesisammutusjärjestelmät.....	33
6.2	Kameravalvonta.....	33
6.3	Murtohälytysjärjestelmä.....	33
7	MERITORIN KOULU - NYKYTILANNE.....	34
8	TURVALLISUUDEN PARANTAMINEN.....	41
8.1	Esteettömyys ja sisustus.....	42
8.2	Kiinteistönhoito.....	43

8.3	Turvallisuussuunnitelmat ja -ohjeistus	44
8.4	Harjoitukset ja koulutus	45
8.5	Turvallisuustekniikka.....	46
8.6	Koulukiusaaminen ja uhkaavat tilanteet	47
8.7	Piha ja saattoliikenne	48
8.8	Laadunvalvonta.....	49
9	JOHTOPÄÄTÖKSET	49
	LÄHTEET.....	51
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

Turvallisuuden takaaminen oppilaille ja koulun henkilökunnalle tulee olla perustana kaikissa opetustilanteissa. Perusopetuslain (628/1998) 29 § 1 mom. mukaan on jokaisella opetukseen osallistuvalla oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Koulujen turvallisuutta edistetään terveyteen, hyvinvointiin ja turvallisuuteen liittyvällä lainsäädännöllä. Koululaiset kohtaavat koulussa muun muassa koulukiusaamista ja toisten epäsuosioon joutumista. Jotta koululaiset voisivat mennä luottavaisin mielin kouluun ilman pelkoa, kouluympäristön turvallisuutta tulee jatkuvasti analysoida ja pyrkiä edistämään.

Tutkimuksen kohteena on Espoossa sijaitseva Meritorin koulu. Meritorin koulu on vuonna 1987 valmistunut alakoulu. Koulurakennus on kaksikerroksinen ja siellä opiskelee noin 270 oppilasta. Opinnäytetyön aihe, turvallisuus ja riskienhallinta – Meritorin koulu, pureutuu koulun nykytilanteeseen turvallisuusasioissa ja henkilökunnan kokemuksiin turvallisuudesta. Meritorin koulussa alkaa peruskorjaus vuoden 2019 keväällä. Peruskorjauksen yhteydessä on tärkeää huomioida turvallisuuteen liittyvät asiat ja niiden parantaminen nykyajan vaatimuksia vastaavaksi.

Opinnoissani olen suuntautunut yritys juridiikkaan, joten lainsäädännöllä on merkittävä rooli työn teoriaosuudessa. Tutkimuksen alkuosassa käydään läpi koulun turvallisuuteen liittyvää keskeisintä lainsäädäntöä sekä koulun juridisia vastuita ja velvollisuuksia. Työturvallisuuslaki (738/2002) 10 § edellyttää, että opetusta järjestävän tulee järjestelmällisesti selvittää ja tunnistaa työn ja toiminnan osalta työn, työtilan, -ympäristön ja -olosuhteiden vaara- ja haittatekijät. Turvallisuutta pidetään parhaiten yllä ennaltaehkäisemällä riskit. Työssä käsitellään riskienhallintaa, riskien arviointia ja analysointia sekä mahdollisia riskejä koulussa. Työssä tuodaan esille riskien hallitsemiseksi tarvittavia suunnitelmia, rakenteellisia ratkaisuja ja turvallisuustekniikkaa.

Työn tavoitteena on tuoda esille koulussa esiintyviä riskejä sekä keinoja, joiden avulla turvallisuutta voitaisiin parantaa. Työssä on hyödynnetty runsaasti kirjallisuutta, rehtorin haastattelua ja henkilökunnalle tehtyjä kyselyjä. Rehtorin haastattelu tehtiin toukokuussa 2018. Kyselyt henkilöstölle lähetettiin toukokuussa ja marraskuussa 2018.

2 TUTKIMUSONGELMA JA KÄYTETTÄVÄT MENETELMÄT

Viime vuosien lainsäädäntöön tehdyt muutokset ovat tuoneet useita uusia vastuita ja velvollisuuksia oppilaitoksen henkilökunnalle. Työn tavoitteena on antaa kokonaisvaltainen käsitys koulun turvallisuusasioista ja riskeistä sekä keinoista turvallisuuden lisäämiseksi ja riskien minimoimiseksi.

2.1 Opinnäytetyöongelma

Tämän opinnäytetyön tutkimusongelmana on turvallisuus ja riskienhallinta espoolaisessa Meritorin koulussa. Turvallisuuden riskit on syytä kartoittaa koulussa ja niistä tulee olla tietoisia. Nämä riskit tulee huomioida koulun jokapäiväisessä toiminnassa ja ympäristössä. Riskit toteutuessaan voivat aiheuttaa esimerkiksi henkisiä, fyysisiä ja taloudellisia ongelmia, joten niiden ennalta ehkäiseminen on erittäin tärkeää. Tämän työn tarkoituksena on selvittää mitkä lait säätelevät turvallisuutta, minkälaisia erilaisia riskejä koulussa kohdataan, miten turvallisuusasiat on huomioitu koulussa ja miten ne on tuotu esille oppilaille ja henkilökunnalle. Työssä pyritään tuomaan esille keinoja riskienhallintaan, joiden avulla voidaan lisätä turvallisuutta koulussa.

Tutkimuksessa pyritään vastaamaan seuraaviin kysymyksiin:

1) Mitkä lait määrittävät koulujen turvallisuutta?

Koulujen turvallisuutta määrittävät useat lait, jotka tulee ottaa huomioon kaikessa koulun toiminnassa. Lailla turvataan jokaisen oikeus turvalliseen koulumaailmaan. Työssä pyritään tuomaan esille keskeiset lait.

3) Mitä riskejä koulussa voi ilmetä?

Riskit tulisi tunnistaa, jotta niihin voitaisiin varautua. Työssä tuodaan esille erilaisia kouluissa esiintyviä riskejä. Kouluihin voi kohdistua muun muassa rikosriskejä ja näiden huomioiminen entistä huolellisemmin toiminnassa on tärkeää.

2) Miten voidaan luoda turvallisuus suhteessa ympäristöön (kouluun)?

Turvallisuuden luomiseksi on olemassa muun muassa erilaisia teknisiä laitteita, ohjeistuksia ja rakenteellisia ratkaisuja. Työssä tuodaan esille erilaisia turvallisuutta lisääviä tekijöitä. Tekniset laitteet, ohjeet ja rakenteelliset ratkaisut luovat turvallisuutta ja siksi niiden oikeanlainen käyttö sekä noudattaminen tulee huomioida toiminnassa.

4) Miten edellä mainitut tekijät toteutuvat espoolaisessa Meritorin koulussa?

Kouluympäristön tulee olla turvallinen. Työn tarkoitus on selvittää ja antaa vastauksia siihen, miten turvallisuus ja riskit on huomioitu Meritorin koulussa.

5) Miten Meritorin koulun turvallisuutta voitaisiin kehittää?

Jokaisen koulun turvallisuutta voidaan kehittää. Tutkimuksessa pyritään löytämään ja tuomaan esille erilaisia turvallisuustoimenpiteitä ja -asioita, joita voitaisiin ottaa Meritorin koulussa käyttöön.

2.2 Käytettävät tutkimusmenetelmät

Opinnäytetyö tehdään käyttämällä *kvalitatiivista eli laadullista tutkimusmenetelmää*, jota täydennetään *määrällisellä* internet-kyselyllä. Tutkimusta varten haastatellaan koulun rehtoria ja tehdään kaksi internet-kyselyä koulun henkilöstölle. Koulussa käydään tekemässä havaintoja koulun olosuhteista. Opinnäytetyön rakenteessa hyödynnetään teorian ja empirian vuoropuhelua parannusehdotusten osalta.

Tutkimusstrategiana on tapaustutkimus eli case-tutkimus. Case-tutkimuksessa kerätään tutkimuskohteesta aineistoa hyödyntäen erilaisia tiedonkeräys- ja havainnointitapoja. Tutkimustapoina voidaan käyttää haastatteluja, kirjalliseen materiaaliin perehtymistä, suoraa havainnointia ja kyselylomaketta, joiden avulla tuotetaan aineisto tai monia aineistoja. Tapaustutkimuksessa on hyvin tavallista, että käytetään monia tiedonhankintatapoja, ja näiden avulla kerättyjä tutkimusaineistojakin voi muodostua monia. Tutkimusmenetelmänä työssä käytetään muun muassa havainnointia eli observointia, puolistrukturoitua haastattelua sekä määrällistä, että avointa internet-kyselyä.

Kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen tarkoituksena on pyrkiä ymmärtämään tutkittavaa ilmiötä, selvittämällä kyseisen ilmiön tarkoitusta tai merkitystä sekä laajan

käsityksen saamista ilmiöstä. Kvalitatiivisen tutkimuksen perustana on, aidon elämän kuvaaminen. Tähän sisältyy myös olennainen ajatus siitä, että todellisuus ei ole aivan yksiselitteistä. Tarkoitus on tutkia kohdetta mahdollisimman kattavasti. Laadullisen tutkimuksen tavoitteena on ennemminkin havaita tai tuoda esille tosiasioita, kuin näyttää toteen väittämiä, joita on jo olemassa. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 2008, 161.) Laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus auttaa ymmärtämään tutkittavaa kohdetta, kuten yritystä tai asiakasta, ja näiden toimintatapoja ja syitä tehtyihin päätöksiin. Kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus rajoittuu tavallisesti pieneen tutkittavien lukumäärään. Tavoitteena on asioiden ymmärtäminen, ei lukumäärien selvittäminen. Laadullinen kysely sisältää avoimia kysymyksiä. Kvalitatiivinen tutkimus soveltuu hyvin muun muassa toiminnan kehittämiseen, sosiaalisten ongelmien tutkimiseen ja vaihtoehtojen etsimiseen. (Heikkilä 2014, 16.)

Kvantitatiivillisella eli määrällisellä menetelmällä tutkimusta voidaan tulkita mittausmenetelmillä. Määrällisessä tutkimuksessa käytettävä kyselylomake sisältää pääosin strukturoituja eli suljettuja kysymyksiä. Määrällisessä tutkimuksessa muodostuu lukuarvoja sisältävä havaintoaineisto, jota voidaan analysoida tilastollista analyysimenetelmää käyttäen. Tutkimuksessa voidaan käyttää sekä kvalitatiivista että kvantitatiivista tutkimusmenetelmää täydentämään toisiaan. (Metropolian www-sivut 2018.)

Havainnointi eli observointi on perusedellytys tieteelliselle työskentelylle. Tieteellinen havainnointi tarkoittaa tietojen systemaattista kokoamista ja tieteelliseen työskentelyyn kohdistunutta toimintaa. Havaintojen tekemisen on oltava johdonmukaisesti suunniteltua ja saatava tieto on koottava systemaattisesti. Aisteja käytetään havaintojen teossa tarkemmin kuin normaalissa arkitilanteessa. Kerättävän tiedon on noudatettava ongelmanasettelua ja oltava tarkkaa sekä luotettavaa. Havaintoja tehdään yleensä todellisissa elämäntilanteissa. Tästä syystä observointimenetelmään tarvitaan huolellista ennakkosuunnittelua, jotta tietojen koonti olisi systemaattista ja koottava tieto olisi tarkkaa ja luotettavaa. Havaitsemisen ja havainnoinnin välillä on selvä ero. Havaitseminen ei ole ennakolta suunniteltua, eikä tätä voi käyttää tutkimuksen tai selvityksen aineistona. Havainnoinnin ja havaitsemisen ero on siinä, että havainnointi on etukäteen suunniteltua ja se on järjestelmällistä ja kohdennettua. Havainnointia varten on siis tehty ennakkojärjestelyjä. Havainnointi eroaa useista muista tutkimusmenetel-

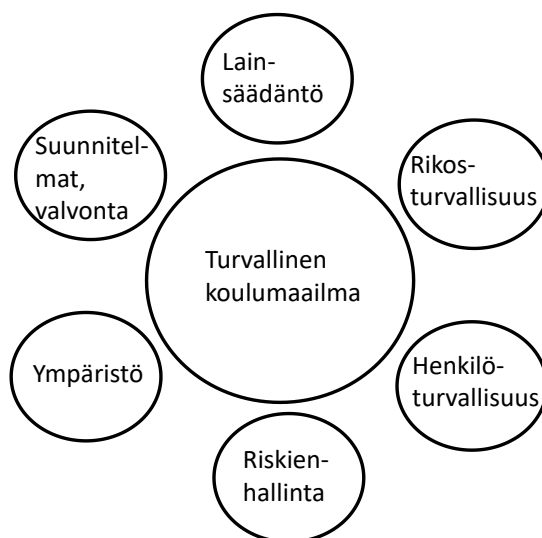
mistä niin, että ennen aineiston keräämisestä päätetään, mitä, miten ja milloin tutkitaan. Havainnointimenetelmiä on useita. Välineellisessä observoinnissa käytetään apuna taltiointilaitteita, videokameroita ja nauhureita, jolloin tutkijan ei tarvitse välttämättä olla itse paikalla. Yleensä tutkija on kuitenkin aina paikalla itse havainnoimassa. Observoidessaan tutkija voi olla osana tutkittavaa ryhmää tai sen mukana tai täysin ulkopuolisena tarkkailijana. Havainnoinnilla saatu havaintomateriaali kootaan yleensä matriiseihin tai muihin vastaaviin taulukoihin. Päätelmien teko havaintoaineistosta on aikaa vievää ja työlästä, jos ennakkosuunnitelmasta uupuu tarkka kohde. Heti kun kenttätöskentely on päättynyt, havainnot tulee koota yhteen hyvin nopeasti, sillä kerätty materiaali voi muutoin vääristyä. (Heinonen, Keinänen & Paasonen 2013, 35-37.)

Suoraa eli systemaattista havainnointia käytetään, kun halutaan tarkkailla tapahtumia ja tilannetta ilman, että tutkimuksen kohteena olevat tietävät tutkijan läsnäolosta. Tällöin havainnoinnin kohteena ovat toisten suoritukset tai tapahtumat. Ensisijaisesti tutkija käyttää havainnoinnissa kaikkia aistejaan, mutta tämän lisäksi saattaa olla tarpeellista joskus käyttää apuvälineitä. (Kajaanin ammattikorkeakoulun www-sivut 2017.)

Puolistruktuurinen haastattelu eli teemahaastattelu on avoimen ja lomake -haastattelun välimuoto. Teemahaastattelussa on tunnusomaista, että haastattelun teemat ovat etukäteen tiedossa, mutta kysymyksien tarkkaa järjestystä ja muotoa ei ole. Haastatteluun valittavien teema-alueiden tulee olla riittävän väljiä, jotta tutkittavan ilmiön monipuolisuus tulee esille. Teemahaastattelu on tilanteena keskustelunomainen. Haastattelussa käydään läpi etukäteen suunniteltuja teemoja. Teemahaastattelu vaatii aihepiirin osalta huolellista perehtymistä. (Hirsjärvi ym. 2008, 203.) Haastattelua tehtäessä on tutkimuseettisten sääntöjen noudattaminen merkityksellistä. Jälkeenpäin on ulkopuolisen vaikea kontrolloida haastattelun mukaista tietoa. Kun haastattelu on tehty suullisesti, on hyvä tapa antaa haastattelun käydä vielä kirjatut lausumat läpi, ennen kuin aineistoa hyödynnetään työssä lähteenä. (Husa, Mutanen & Pohjolainen 2010, 92.)

2.3 Teoreettinen viitekehys

Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys muodostuu kuvion 1. mukaisesti lainsäädännöstä, rikosturvallisuudesta, henkilöturvallisuudesta, riskienhallinnasta, ympäristöstä sekä suunnitelmista ja valvonnasta. Näitä viitekehyksessä mainittuja käsitteitä tarkastellaan opinnäytetyössä ensin kirjallisuuden avulla. Tarkoituksena on tutkia espoolaisen Meritorin koulun turvallisuusasioita ja turvallisuuteen liittyviä riskejä, miten ne on nyt huomioitu toiminnassa ja miten turvallisuusasioita voitaisiin parantaa. Oppilaitosturvallisuudella ja sen hallinnalla on suuri merkitys oppilaitoksen toiminnalle. Turvallisuuden toteutumiseksi tarvitaan yhteistyötä eri toimijoiden kanssa.

Kuvio 1. Teoreettinen viitekehys

Työssä tarkastellaan koulun olemassa olevia turvallisuussuunnitelmia ja sitä, miten turvallisuutta koulussa *valvotaan*. Oppilaitoksen toimintaan liittyvää *lainsäädäntöä* on muun muassa oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa (1287/2013). Tämän lain tarkoituksena on muun muassa edistää oppilaitosyhteisön ja opiskeluympäristön hyvinvointia ja turvallisuutta. Pelastuslain (379/2011) 15 §:n mukaisesti pelastussuunnitelma tulee laatia oppilaitoksiin ja kouluihin.

Riskienhallinnalla tarkoitetaan vaarojen tunnistamista ja näistä aiheutuvien riskien arviointia sekä riskin vähentämistä tarvittaessa. Oppilaitoksissa riskienhallinnan tulee olla suunnitelmallista ja järjestelmällistä toimintaa, jonka avulla olosuhteet tehdään

turvallisiksi. Riskienhallintaan kuuluu haittojen ja vaarojen tunnistaminen, riskin merkityksellisyyden arviointi terveydelle ja turvallisuudelle sekä riskien vähentäminen ja torjunta. (Työsuojeluhallinnon verkkopalvelun [www-sivut](#) 2017.) Riskienhallinnan lähtökohtana on riskien tunnistaminen. Oppilaitoksessa olisikin hyvä tuntee toimintaan ja sen ympäristöön liittyvät riskit, jotka voisivat haitata turvallisuutta ja koulun toimintaa.

Henkilöturvallisuudella tarkoitetaan organisaation henkilöiden työhyvinvointiin ja turvallisuuteen kohdistuvien riskien hallintaa. Henkilöriskeillä tarkoitetaan henkilöstöön kohdistuvia tai henkilöstöstä aiheutuvia riskejä toiminnalle. Henkilöriskeillä on olennainen merkitys työhyvinvoinnille ja työkyvylle. Henkilöriskejä ovat muun muassa tapaturmat ja sairastumiset, ammattiosaamisen vanhentuminen, tietovuodot, väsyminen ja uupuminen. (Suomen Riskienhallintayhdistyksen [www-sivut](#) 2017.)

Rikosturvallisuudessa painopiste on rikosten ennaltaehkäisy. Rikosriskejä ovat muun muassa murrot, laitevarkaudet, tuhopoltot ja muu ilkivalta. Rikosriskejä voidaan pitää hallinnassa kartoittamalla ne ennalta sekä toimintasuunnitelman avulla. Rikosten estäminen on parempi vaihtoehto kuin tapahtuneiden vahinkojen selvittely. Rikokset saatavat kohdistua esimerkiksi henkilöstöön, oppilaisiin tai koulurakennukseen. Teknisillä turvallisuusratkaisuilla voidaan rikoksia pyrkiä estämään ja jo tapahtuneiden rikosten tekijät voidaan saada myös selville. (Suomen Riskienhallintayhdistyksen [www-sivut](#) 2017.)

Ympäristöön liittyviä tekijöitä ovat muun muassa rakennuksen rakenteelliset ratkaisut ja toimiva, turvallinen pihaympäristö. Rakennuksen paloturvallisuudesta tulee huolehtia lainsäädännön ja ohjeiden mukaisesti.

Tätä tutkimusta varten käytiin läpi koulun turvallisuuteen liittyvää keskeisintä lainsäädäntöä ja kirjallisuutta sekä koulun olemassa olevia ohjeistuksia ja suunnitelmia, haastateltiin koulun rehtoria ja lähetettiin kaksi internet-kyselyä koulun henkilökunnalle. Vastaukset kerättiin teemoittain yhteen ja analysoitiin. Koulussa tehtiin havaintoja, jotta saatiin selville, miten turvallisuusasiat on otettu huomioon toiminnassa, mitä puutteita turvallisuusasioissa esiintyy ja miten annettuja ohjeita on noudatettu. Parannusehdotukset ja johtopäätökset on tehty kerättyjen aineistojen pohjalta tukeutuen teoriaan, ohjeistuksiin ja tehtyihin havaintoihin.

3 KESKEISTÄ LAINSÄÄDÄNTÖÄ

Lainsäädännöllä pyritään huomioimaan ja turvaamaan perusoikeudet. Perustuslain (731/1999) 20 §:n mukaisesti jokaisella ihmisellä on oikeus turvalliseen elinympäristöön. Tässä osiossa tuodaan esille keskeisintä koulun turvallisuuteen liittyvää lainsäädäntöä.

3.1 Perusopetuslaki

Perusopetuslain 29 §:n mukaisesti opetukseen osallistuvilla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Kouluun ei saa tuoda esinettä tai ainetta, jolla voitaisiin vahingoittaa omaisuutta tai vaarantaa oman tai toisen henkilön turvallisuus. Opetussuunnitelman yhteydessä tulee opetusta järjestävän laatia ja ohjeistaa kurinpitokeinojen suunnitelma ja kasvatuskeskustelun käyttö sekä näihin liittyvät menettelytavat. Opetusta järjestävän tulee hyväksyä järjestyssäännöt tai antaa koulussa sovellettavat järjestysmääräykset. Näillä edistetään sisäistä järjestystä koulussa, sujuvaa ja esteetöntä opiskelua sekä kouluyhteisön viihtyisyyttä ja turvallisuutta. Perusopetuslain mukaisesti tulee koulun rehtorin tai opettajan ilmoittaa koulumatkalla tai koulussa tapahtuneesta häiritsemisestä, kiusaamisesta tai väkivallasta. Ilmoitus tulee tehdä teon kohteena olleen tai niihin syyllistyneen oppilaan huoltajalle tai muulle lainmukaiselle edustajalle.

3.2 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain tarkoituksena on opiskelijoiden osallisuuden, oppimisen, terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen sekä ongelmien syntymisen ehkäiseminen. Lain tarkoituksena on myös edistää opiskeluympäristön ja oppilaitosyhteisön turvallisuutta, terveellisuutta, hyvinvointia, esteettömyyttä, oppilaitosyhteisön toimintaa sekä oppilaitoksen ja kodin välistä yhteistoimintaa. Lailla pyritään turvaamaan varhainen tuki niille, jotka sitä tarvitsevat. Laki turvaa opiskelijoille yhdenvertaisen opiskelu- huoltopalvelujen saatavuuden ja laadun sekä vahvistaa opiskeluhuollon johtamista ja toteuttamista toiminnallisena kokonaisuutena, monialaisena yhteistyönä. (Oppilas- ja

opiskelijahuoltolaki 2 §.) Oppilas- ja opiskelijahuoltolain 6 §:n mukaan opetussuunnitelman mukainen *opiskeluhuolto* tarkoittaa toimintaa, jonka kautta tuetaan yksilöllistä ja yhteisöllistä hyvinvointia. Opiskeluhuollon toiminnalla edistetään turvallisen ja terveellisen oppimisympäristön syntymistä, mielenterveyttä ja hyvinvointia oppilaitosyhteisössä sekä ehkäistään syrjäytymistä.

3.3 Yhdenvertaisuuslaki

Yhdenvertaisuuslain (1325/2014) mukaan tulee koulutuksen järjestäjän arvioida, miten yhdenvertaisuus toteutuu toiminnassa ja aloittaa tarvittavat toimenpiteet yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi. Oppilaitoksella tulee olla suunnitelma yhdenvertaisuuden edistämiseksi tarvittavista toimenpiteistä. Työnantajan tulee arvioida, miten yhdenvertaisuus toteutuu työpaikalla sekä kehittää työpaikan oloja ja toimintatapoja huomioiden työpaikan tarpeet. Yhdenvertaisuuslaki sisältää myös kiellon syrjimisestä henkilöön liittyvän syyn perusteella. (Yhdenvertaisuuslaki 6-8 §.) Oppimista helpottavien palveluiden, tietojen ja välineiden saatavuus edistävät esteettömyyttä. Myös asenteellista esteettömyyttä tarvitaan ympäristön esteettömyyden lisäksi. Syrjintä henkilön erilaisuuden vuoksi on kielletty yhdenvertaisuuslaissa. (Yhdenvertaisuuslaki 1 §.) Yhdenvertaisuuslain 15 §:n mukaan tulee työnantajan tai koulutuksen järjestäjän ryhtyä vammaisen henkilön opinnoissa tai työssä selviytymiseksi kohtuullisiin mukautuksiin. Erityisjärjestelyt ja tuen saaminen vaativat useimmiten asian tuomista esille oma-aloitteisesti.

3.4 Pelastuslaki

Pelastuslain mukaan sen, joka huomaa tai tietää, että tulipalo on syttynyt tai muu onnettomuus uhkaa tai on tapahtunut, eikä itse pysty heti sammuttamaan tulipaloa tai torjua syntynyttä vaaraa, tulee välittömästi ilmoittaa asiasta vaarassa oleville, tehdä hätäilmoitus sekä ryhtyä pelastustoimenpiteisiin kykyjensä mukaan. (Pelastuslaki 3 §.) Rakennuksen omistajan, toiminnanharjoittajan ja haltijan on huolehdittava rakennuksen palo- ja poistumisturvallisuudesta. Uloskäytävät ja poistumistiet tulee pitää kulkukelpoisina. Hälytysajoneuvoille osoitetut ajotiet ja kulkuyhteydet tulee pitää ajokel-

poisina ja esteettöminä ja ne tulee merkitä selkeästi. Sammutus-, pelastus- ja torjuntakalusto, sammutusta ja pelastustyötä helpottavat laitteet sekä poistumisreittien opasteet ja valaistus tulee pitää toimintakuntoisina. Nämä tulee myös huoltaa ja tarkastaa asianmukaisesti. Ilmanvaihtokanavat ja -laitteet on puhdistettava ja huollettava siten, ettei tulipalon vaaraa aiheudu. Oppilaitokseen tulee laatia pelastussuunnitelma. (Pelastuslaki 9-15 §.)

3.5 Työturvallisuuslaki

Työturvallisuuslain 8 §:n mukaan opetusta järjestävän tulee huolehtia työntekijöiden turvallisuudesta ja terveydestä tarvittavin toimenpitein. Järjestäjän tulee laatia suunnitelma, valita toimenpiteet ja mitoitettava ne sekä toteuttaa ohjelma työskentelyolojen turvallisuuden parantamiseksi ja edistämiseksi. Järjestäjän on tarkkailtava jatkuvasti työyhteisön tilaa, työympäristöä ja työskentelytapojen turvallisuutta sekä seurata toimenpiteiden vaikutusta terveellisyyteen ja turvallisuuteen.

3.6 Muu lainsäädäntö

Valtioneuvoston asetuksessa 338/2011 12 §:ssä täsmennetään, että opiskeluympäristön ja kouluyhteisön turvallisuus ja terveellisyys tulee tarkastaa oppilaitoksen ja sen opiskelijoiden tai oppilaiden, koulu- tai opiskeluterveydenhuollon, henkilöstön työterveyshuollon, terveystarkastajan, työsuojeluhenkilöstön ja muiden tarvittavien asiantuntijoiden yhteistyönä. Vuosittain tulee seurata tarkastuksessa esille nousseiden puutteiden korjaamista. (Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta 338/2011, 12 §.)

Työterveyshuoltolain (1383/2001) 11 §:n mukaan tulee työnantajalla olla työterveyshuollosta kirjallinen toimintasuunnitelma. Toimintasuunnitelmassa tulee ottaa huomioon riittävästi eri alojen tieto terveyden ja työn välisestä suhteesta sekä työn vaikutuksesta terveyteen.

Terveydenhuoltolain (1326/2010) 16 §:n mukaan kunnan tulee järjestää alueellaan perusopetusta saaville oppilaille kouluterveydenhuoltoon liittyvät palvelut. Kouluterveydenhuolto on osa oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaisia opiskeluhuollon palveluja. Kunnan tulee toimia yhteistyössä huoltajien ja vanhempien sekä muun oppilashuolto- ja opetushenkilöstön kanssa järjestäessään kouluterveydenhuoltoa. Viranomaisen, joka vastaa kunnan perusterveydenhuollosta, tulee osallistua perusopetuslain 15 §:n mukaisen opetussuunnitelman laadintaan siltä osin kuin se liittyy oppilashuoltoon sekä oppilaitoksen ja kodin väliseen yhteistyöhön.

Terveydensuojelulain (736/1994) 2 §:n mukaan toiminnan harjoittajan, joka vaikuttaa elinympäristöön, tulee tunnistaa toimintansa terveyshaittaa aiheuttavat riskit ja seurata riskeihin vaikuttavia tekijöitä (omavalvonta). Toimintaa tulee harjoittaa niin, että terveyshaittojen syntyminen voidaan estää. (Terveydensuojelulaki 763/1994, 2 §.) Terveydensuojelulain 45 §:n mukaan on terveydensuojeluviranomaisilla oikeus tehdä tarkastuksia ja teettää tarkastuksiin liittyviä tutkimuksia kouluissa (Terveydensuojelulaki 45 §).

Lain lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä (504/2002) mukaan lasten kanssa työskenteleviltä edellytetään rikostaustan selvittämistä. Työnantaja on velvollinen pyytämään työntekijän rekisteriote nähtäväksi. (Laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä 1 §, 3 §.)

4 TURVALLISUUS JA TURVALLISUUSJOHTAMINEN

4.1 Turvallisuus käsitteenä

Turvallisuuden käsitettä voidaan tarkastella kysymyksillä, ketä tai mitä turvataan, miltä tai keneltä turvataan ja miten turvataan. Turvallisuudesta ei voi tehdä sellaista määritelmää, jonka kaikki hyväksyisivät. Turvallisuuden voidaan todeta tarkoittavan vapautta uhkista tai puolustautumiskykyä niitä vastaan. Käsitys turvallisuudesta rakentuu vuosien kuluessa ja monien erilaisten mielteiden ohjaamana, joten turvallisuutta käsitteenä on turha pyrkiä asettamaan tarkkaan muottiin, se muuttuu käsitteenä

maailman muutosten mukana. (Eskola 2008, 1.) Turvallisuuden määritelmällä tarkoitetaan laajimmillaan sellaista yhteiskunnan tilaa, jossa kaikki voivat nauttia oikeusjärjestelmän antamista oikeuksista ja vapauksista sekä turvallisuudesta ilman pelkoa onnettomuuksista, tapaturmista, rikollisuudesta ja erilaisista häiriöistä (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2013, 12). Turvallisuudella tarkoitetaan usein joko ulkoista, yhteiskuntaan ja toimintaympäristöön liittyvää turvallisuutta eli objektiivista turvallisuutta tai yksilön kokemaa eli subjektiivista turvallisuutta sekä näiden kahden keskinäistä suhdetta. (Waitinen 2016, 5.)

Turvallisuus on yhteydessä hyvinvointiimme sekä siihen, mitä koemme ja tunnemme. Turvallisuuden tunne muodostuu koulussa useista tekijöistä, kuten oppilaiden ja opettajien välisestä luottamuksesta ja sosiaalista suhteista sekä siitä, että voi mennä kouluun ilman pelkoa ikävistä tapahtumista. Eniten turvattomuuden tunnetta aiheuttavat oppilaille kielteiset kokemukset ihmissuhteista kuten koulutovereiden epäsuosioon joutuminen, koulukiusaaminen ja väkivalta. Oppilas saattaa olla haluton menemään kouluun tai on muutoin ahdistunut, eikä tähän tiedetä syytä. Tämä tukee käsitystä siitä, että uutta tutkimustietoa tarvitaan kouluympäristön turvallisuudesta. (Virta, Asanti, Junttila, Koivusilta, Koski & Virta 2012, 120-126.) Käsitys turvallisuudesta on kiinni siitä perspektiivistä, josta sitä tarkastellaan. Turvallisuus on kuitenkin suoraan yhteydessä siihen, mitä koemme, näemme ja tunnemme. Jokainen meistä kokee turvallisuuden omalla tavallaan. (Keminmaan [www-sivut](#) 2018.)

Turvallisuutta voidaan tarkastella subjektiivisesta ja objektiivisesta näkökulmasta. *Objektiivisella turvallisuudella* tarkoitetaan todellista uhkaamattomuutta tai sitä, että henkilöllä tai organisaatiolla on uhan torjumiseksi riittävät keinot. (Waitinen 2016, 5.) Objektiivinen turvallisuus tarkoittaa koulussa sen rakenteista muodostuvaa turvallisuutta. Objektiivinen turvallisuus rakentuu esimerkiksi riittävästi koulutetusta henkilökunnasta ja tiloista, jotka on rakennettu turvalliseksi. (Rusanen 2011, 193-194.) Organisaatio voi pyrkiä estämään onnettomuudet ja suojella vaaroilta erilaisin teknisin ratkaisuin tai henkilöiden toimintaa ohjaavilla säännöillä. Onnettomuuksia pyritään ehkäisemään tunnistamalla ja poistamalla vaarat ennakolta. Organisaation ja henkilöiden tietoihin, toimintatapoihin ja taitoihin vaikuttamalla voidaan myös estää ja suojella

vaaroilta. Hyvinvointia edistämällä ja päämäärätietoisella, pitkäjänteisellä ja tavoitteellisella johtamisella sekä ohjelmallisella kehittämistyöllä edistetään ympäristön positiivisia muutoksia. (Waitinen 2016, 9.)

Objektiivisen turvallisuuden osatekijät eivät ehkä tee koululaisen oloa koulussa turvalliseksi. Tällöin tarkastelun kohteena on yksilön kokema tunne eli *subjektiivinen turvallisuus*. Tätä subjektiivista kokemusta turvallisuudesta voidaan vahvistaa konkreettisin tavoin, mutta ihminen ei välttämättä koe omaa oloansa turvatuksi, vaikka ympäristön turvallisuudesta olisi huolehdittu. (Rusanen 2011, 193-194.)

Ihmisen näkökulmasta on turvallisuus aina subjektiivinen käsite. Käsitys turvallisuudesta pohjautuu tunteisiin, tuntemuksiin ja tosiasioihin. Maslowin tarvehierarkiassa on ihmisen fysiologisten tarpeiden jälkeen tarve turvallisuudelle. Maslowin mukaan turvallisuus koostuu fyysisestä turvallisuudesta, riippumattomuudesta, tasapainosta, suojelusta tai suojasta, sekä ahdistuksesta, kaaoksesta tai pelosta vapautumisesta. Henkilöön liittyvä turvallisuus käsitetään yksilön perusturvallisuutena. Subjektiivinen turvallisuus on yhteisön tai henkilön kokemaa turvallisuutta, joka on ainoastaan silloin perusteltua, kun se pohjautuu todelliseen tilanteeseen. (Waitinen 2016, 11-12.)

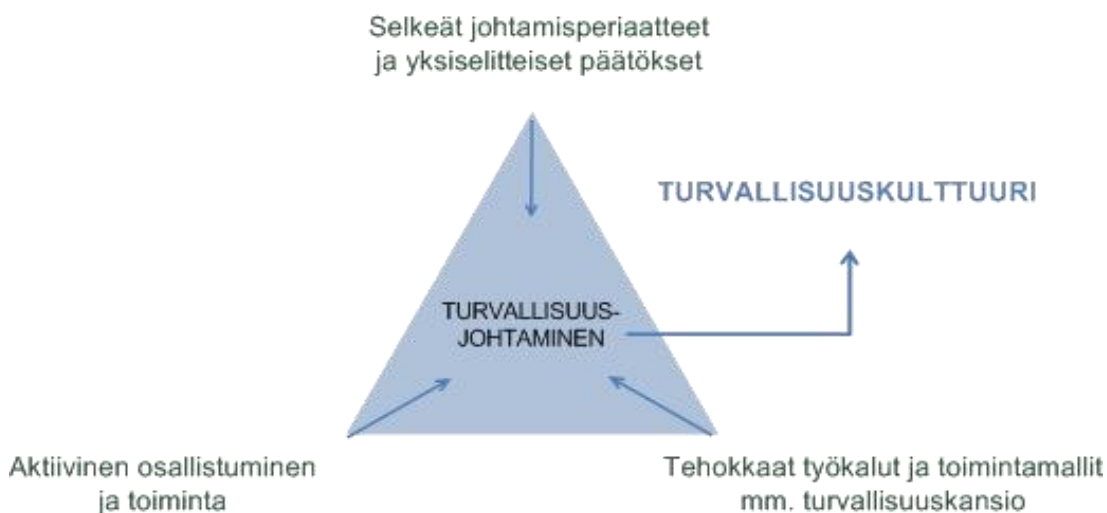
4.2 Turvallisuustyön organisointi ja turvallisuusjohtaminen

Hyvään turvallisuuskulttuuriin sisältyy ohjeistusta, osaamista sekä toimintamallien ja ohjeiden omaksumista. Olennaisesti turvallisuuskulttuurin sisältyy myös arviointi, kehittäminen ja valvonta. Turvallisuustyötä ohjaa muun muassa ohjeet, lainsäädäntö ja strategiat sekä eri viranomaisten toimesta tapahtuvat seurannat. Johdon on tunnettava turvallisuuden normisto. Koulutusta järjestävän on huolehdittava ja vastattava siitä, että turvallisuustyö on koulussa organisoitu asiaan kuuluvalla tavalla ja että resursseja on varattu turvallisuustyöhön. Hyvin suunniteltu turvallisuustyö vaatii aina paikallisten puitteiden tuntemista. Erilaisiin malleihin on hyvä tutustua, mutta niitä ei kannata kopioida. Paras tulos saadaan, kun paikalliset erityispiirteet saadaan selvitettyä ja luodaan omat toimintatavat yhdessä, joihin jokaisen on mielekästä sitoutua. Kaikki koulussa toimivat ovat vastuussa turvallisuudesta. Oppilaiden tulee noudattaa annettuja

ohjeita, kuten järjestyssääntöjä, työturvallisuusohjeita tai muita noudatettaviksi annettuja ohjeita. Koulutusta järjestävän, rehtorin, opettajien ja muun henkilöstön vastuualueet on määriteltävä turvallisuusasioiden osalta. (Opetushallituksen www-sivut 2018.)

Turvallisuusasioiden laiminlyönti voi aiheuttaa vakaviakin seuraamuksia, kuten seuraavasta korkeimman oikeuden päätöksestä käy ilmi. Korkein oikeus antoi päätöksensä vuonna 1996 liikuntahallissa tapahtuneeseen onnettomuuteen. Liikuntahallissa oli ollut seurakunnan poikakerho pelaamassa. Peliä oli ohjannut kaksi vuonna 1979 syntynyttä poikaa. Halli oli ollut jaettuna kahteen osaan, jossa toisella puolella oli ollut verryttelemässä kaksi henkilöä ja toisella puolella oli seurakunnan poikakerho. Verryttelemässä olevien pallo oli mennyt katsomon alle ja he olivat pyytäneet seurakunnan ohjaajia avaamaan sähköisesti liikuteltavan katsomon. Kun katsomo suljettiin, puristui vuonna 1983 syntynyt poika katsomon ja hallin kannatinpylvään väliin ja kuoli. Hän oli mennyt katsomon alle ohjaajien huomaamatta hakemaan palloa. Katsomon ohjauslaite oli ollut seurakunnan käytössä olleessa hallin osassa. Virallinen syyttäjä vaati talonrakennuspäällikölle ja kiinteistörakennusmestarille rangaistusta rikoslain (39/1889) 21 luvun 8 §:n, 40 luvun 11 §:n ja 47 luvun 1 §:n sekä työturvallisuuslain (299/1958) 9 §:n 1 momentin, 29 §:n 1 momentin, 31 §:n 2 momentin ja 34 §:n 1 momentin nojalla työturvallisuusrikoksesta, tuottamuksellisesta virkavelvollisuuden rikkomisesta ja kuolemantuottamuksesta. Syytteen mukaan talonrakennuspäällikkö ja kiinteistörakennusmestari olivat laiminlyöneet turvallisuuden, koska he eivät olleet huolehtineet siitä, että katsomoiden ohjauslaitteen käyttö olisi ollut turvallista. Ohjauslaitteen käytössä ei oltu huomioitu uhkaavien tapaturmien ehkäisemistä. Liikuteltavien katsomoiden ohjauslaitteen käytöstä ja katsomon liikuttelusta ei annettu merkkiä katsomoiden läheisyydessä oleville. Talonrakennuspäällikkö ja kiinteistörakennusmestari olivat olleet tietoisia siitä, ettei ohjauskaappi ollut lukittuna ja kuka tahansa olisi voinut käyttää katsomoiden ohjauslaitetta ja liikutella katsomoita. Sekä talonrakennuspäällikkö että kiinteistörakennusmestari tuomittiin rikoslain (39/1889) 21 luvun 8 §:n ja 40 luvun 11 §:n nojalla tuottamuksellisesta virkavelvollisuuden rikkomisesta ja kuolemantuottamuksesta yhteiseen 50 päiväsakon rangaistukseen. (KKO:2002:43.)

Turvallisuuden kannalta koulun yhteistyön organisointi on tärkeää. Turvallisuustyön johtamisessa koulussa tarvitaan asiantuntijoita eri aloilta. Nämä eri alojen asiantuntijoista koostuvat asiantuntijaryhmät valmistelevat vastualueidensa turvallisuusasioita. Asiantuntijaryhmiä voi olla pienemmissä kouluissa vain yksi, kun taas suurissa kouluissa voi olla useita eri turvallisuusasioihin keskittyntä ryhmää. Pelastussuunnitelmasta vastaava ryhmä on tiiviissä yhteistyössä poliisin ja pelastuslaitoksen kanssa. Henkilöstön rohkaiseminen tunnistamaan riskejä, vaaroja ja haittoja sekä esittämään toimenpide-ehdotuksia näiden välttämiseksi ja vähentämiseksi on tärkeää. Vaaratilanteiden kirjaaminen ja niiden selvittely ovat työtä yhteisen turvallisuuden eteen. Turvallisuusjohtamisen tulee olla järjestelmällistä. Turvallisuusjohtamisen tarkoituksena on ennaltaehkäistä ympäristöä, oppilaita, henkilöstöä, omaisuutta ja tietoa vahingoittavia tapahtumia. Turvallisuusjohtamisessa hoidetaan myös akuutisti syntyneet tilanteet silloin, kun ne eivät kuulu muille viranomaisille, pelastustoimelle tai poliisille. (Opetushallituksen www-sivut 2018.) Kuviossa 2. tuodaan esille turvallisuusjohtamisen osatekijöitä, joilla luodaan yhteisön turvallisuuskulttuuri.

Kuvio 2. Turvallisuusjohtaminen (Opetushallituksen www-sivut 2018)

4.3 Oppilaitoksen ympäristö ja tarkastus

Koulutusta koskeva lainsäädäntö, pelastuslaki ja työturvallisuuslaki edellyttävät koulutusta ja opetusta järjestävän pitämään huolta oppimisympäristön turvallisuudesta (Opetushallituksen www-sivut 2018). Oppimisympäristöllä ja opiskeluyhteisöllä on

iso merkitys oppilaan hyvinvoinnille ja terveydelle. Oppimisympäristö muodostuu fyysisistä, psyykkisistä ja sosiaalista olosuhteista. Koulu- ja opiskeluterveydenhuollon tehtäviin kuuluu oppilaitosympäristön turvallisuuden ja terveellisyyden sekä hyvinvoinnin edistäminen oppilaitosyhteisössä ja hyvinvoinnin seuranta. Tämä toteutetaan kolmen vuoden välein tehtävin tarkastuksin. Myös muut viranomaiset ovat velvollisia yhteistyöhön tarkastuksen osalta. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen www-sivut 2018.).

Oppilaitosten turvallisuudesta ja terveellisyydestä sekä oppilaitoksen yhteisön hyvinvoinnista huolehtiminen on monialainen ja laajaa asiantuntemusta vaativa tehtävä. Oppilaitoksen tarkastus tehdään yhteistyössä eri viranomaisten ja muiden tarvittavien tahojen kanssa (Kuvio 3.). (Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen www-sivut 2018.)

Kuvio 3. Oppilaitoksen tarkastuksen yhteistyötahot (Hietanen-Peltola & Korpilahti 2015, 10)

Oppilaitoksen *sosiaalinen ympäristö* rakentuu oppilaitoksessa työskentelevien sekä opiskelevien vuorovaikutussuhteista. Sosiaalinen ympäristö pitää sisällään yhteisöön tai ryhmään kuulumisen ja liittymisen sekä osallisuuden näkökohdat. Tähän kuuluu myös yhteistyö erilaisten sidosryhmien, huoltajien, yhteistyökumppaneiden sekä nuorten ja lasten palveluja tuottavien ryhmittymien kanssa. (Hietanen-Peltola & Korpilahti 2015, 32.)

Oppilaitoksen *psykykinen ympäristö* rakentuu oppilaista sekä oppilaitoksessa työskentelevistä opettajista ja muusta henkilöstöstä. Psykykinen ympäristö muodostuu yhteisön tunneilmastosta ja ilmapiiristä. Tähän vaikuttavat muun muassa kokemukset arvostuksen saamisesta, psykkinisestä turvallisuudesta ja kuulluksi tulemisesta. Oppilaitoksen ilmapiiriin tärkeitä vaikuttavia asioita ovat myös viihtyvyys, vaikutusmahdollisuudet sekä kokemukset työskentelyn ja opiskelun mielekkyydestä sekä yhdenvertaisuudesta. (Hietanen-Peltola & Korpilahti 2015, 32.)

Koulun kokonaisturvallisuutta tukee sen *fyysinen ympäristö*: rakennus rakennusosineen ja sen tekniset järjestelmät sekä koulun välittömässä yhteydessä oleva lähiympäristö pihoineen, liikunta-alueineen, liikennealueineen ja lähimetsineen. Koulurakennuksen turvallisuutta voidaan pitää näennäisenä, jos sen jokapäiväisessä toiminnassa ei olla sitouduttu turvallisuutta tukevaan toimintatapaan. Rakennus ja sen välittömät ulkotilat tulee pitää sellaisessa kunnossa, että vaara esimerkiksi tulipalon syttymiselle ja leviämiselle on vähäistä ja poistuminen rakennuksesta on tulipalon sattuessa mahdollista. Koulun tiloista tulee muodostaa sellaisia, että ne tukisivat kaikkien turvallisuuden tunnetta. Turvallisuuteen olennaisesti kuuluu tilojen esteettömyys käyttäjille, joiden toimintakyky on esimerkiksi aisti- tai liikuntavamman vuoksi heikentynyt. Tilojen tulee akuuteissa kriisitilanteissa tukea pelastamista ja pelastautumista. Huonoiksi todettuihin ratkaisuihin voidaan tehdä korjauksia joko yksittäin tai peruskorjausten yhteydessä. (Opetushallituksen [www-sivut](http://www.oph.fi) 2018.)

Rakennushankkeen yhtenä lähtökohtana tulee olla aina turvallisuus. Oppilaitoksen rakenteellista turvallisuutta voidaan tarkastella muun muassa sen sisätilojen, ympäristön, rakennus- ja taloteknisten osien, irtaimen ja kiinteän sisustuksen, palo- ja pelastusturvallisuuden, opasteiden, turvajärjestelmien, kulunvalvonnan ja lukituksen sekä rakennuksen ylläpidon ja käytön osalta. Oppilaitosrakennusta korjattaessa tulee varmistaa,

että rakennuksen turvallisuus saadaan täyttämään uusien säädösten vaatimukset. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015, 28.)

Rakennuksen käyttötarkoitukseen liittyvät muutokset saattavat vaatia tehtäväksi parannuksia, esimerkiksi paloturvallisuuteen liittyviin asioihin. Jos tiloissa on todettu sisäilmaongelmia, aiheuttaa se usein äkillisen korjaustarpeen. Rakennuksissa saattaa olla selvästi huomattavia rakennusvirheitä. Myös jotkin aiemmin hyväksytyt tyyppirakenteet ovat saattaneet myöhemmin osoittautua virheellisiksi. Rakenteet kuluvat ja vaurioituvat vähitellen vuosien kuluessa. Toisinaan jälkepäin tehdyt korjaukset ovat saattaneet aiheuttaa rakenteellisia ongelmia kuten sisäilmaongelmia. Asbesti on tyyppillinen esimerkki aiemmin paljon käytetystä rakennusmateriaalista, mikä on myöhemmin kielletty ja todettu terveydelle vaaralliseksi. Esteettömyyspuutteita saattaa olla jopa aivan uusissakin oppilaitosrakennuksissa. Vaikka suunnittelussa olisi liikuntaesteiset otettukin huomioon, ei esteettömyyttä ole välttämättä pohdittu pienten lasten tai näkö- ja kuulovammaisten kannalta. Tästä voi aiheutua vakaviakin turvallisuus- ja terveysuhkia. (Opetushallituksen [www](http://www.oph.fi)-sivut 2018.)

Turvallisuuspuutteet saattavat johtua myös tehdyistä toiminnallisista muutoksista esimerkiksi oppilaitosrakennusten yhteydessä olevien asuntojen tai kellaritilojen ottamisesta opetustiloiksi ilman, että rakennusvalvonnasta olisi haettu muutoslupaa. Näistä tiloista saattaa puuttua usein riittävä ilmastointi, sisäpinnat voivat olla huonoja paloturvallisuuden kannalta ja poistumisreititkin voivat olla puutteellisia. Hyväkin rakenteellinen turvallisuustaso voidaan tuhota hankkimalla laitteita tai irtaimistoa, jotka eivät ole palo- ja työturvallisuuden tai ergonomian vaatimusten mukaisia. Uuden rakennuksen varustaminen ja kalustaminen tehdään yleensä huolella, mutta myöhemmin tehdyillä sisustushankinnoilla voidaan helposti huonontaa paloturvallisuutta. Ongelmallisia ovat varsinkin verhot ja kalusteet, koska juuri ne syttyvät useimmiten ensimmäisinä palamaan. (Opetushallituksen [www](http://www.oph.fi)-sivut 2018.)

Akustiikalla on merkittävä vaikutus ihmisen fyysiseen ja henkiseen hyvinvointiin. Tutkimusten mukaan meluhaitat vaikuttavat kansanterveyteen toiseksi eniten pienhiukasten jälkeen. Normaali kommunikointi voi olla hälyisässä ja meluisassa tilassa vaikeaa. Meluhaitat voivat aiheuttaa muun muassa unihäiriöitä, keskittymis- ja oppimisvaikeuksia sekä sydämen toimintahäiriöitä. Opetustilanteet pohjautuvat suurimmalta

osin puhumiseen ja kuuntelemiseen, jota tuetaan hyvällä akustiikalla. Rauhallinen ja viihtyisä oppimisympäristö kannustaa sekä rauhalliseen käytökseen että äänenkäyttöön, ja tuo samalla koulutyöhön rauhaa. (Soften Oy:n www-sivut 2018.)

Sisäilmaongelmia voidaan ennaltaehkäistä hyvällä suunnittelulla ja rakentamisella. Tulee valita päästöttömiä rakennus- ja sisustusmateriaaleja, rakennettava ilmanvaihto riittäväksi ja muutenkin huolehdittava rakennusteknisestä toimivuudesta. Rakennusta on huollettava ja ylläpidettävä suunnitelmallisesti. Ilmanvaihtojärjestelmän puhtaudesta ja toimivuudesta tulee huolehtia sekä tiloja tulee siivota riittävästi. (Työsuojeluhallinnon verkkopalvelun www-sivut 2018.)

Oppilaitoksen tiloja suunniteltaessa tulee erityistä huomiota kiinnittää tilojen valvottavuuteen, kuten wc-tilojen, oleskeluaulojen ja pihojen syvennyksiin sekä vaatesäilytystiloihin, koska näissä tiloissa esiintyy kiusaamista enemmän kuin muissa tiloissa. Suunnittelu tulee tehdä siten, että oppilaitoksessa on ryhmäopiskelulle sopivia nurkkauksia ja tiloja sekä lasirakenteita, joista on avoimia näkymiä. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015, 32.)

4.4 Riskienhallinta, riskien kartoitus ja arviointi, riskit

Riskienhallinta on käytäntöjen, menettelytapojen ja johtamisperiaatteiden systemaattista hyväksikäyttöä riskien analysoimiseksi, riskien merkityksen arvioimiseksi ja riskien valvomiseksi. Riskienhallinnassa joudutaan selvittämään, mikä voisi mennä pieleen ja mitä haittoja voisi aiheutua. Tämän jälkeen on selvitettävä, miten näitä voisi minimoida. Koska riski joskus kuitenkin realisoituu, tulee olla selvillä, mitä haitan minimoimiseksi voidaan tehdä. Riskienhallintapolitiikassa otetaan myös kantaa siihen, minkä verran riskeistä voidaan kantaa itse ja miten siirretään riskejä ulkopuolisten kannettaviksi. (Leväinen 2013, 202-203.)

Riskienhallinta keinoja on erilaisia: riski voidaan välttää, jos toiminnasta luovutaan kokonaan; riski voidaan poistaa ja riskiä voidaan myös pyrkiä pienentämään estämällä vahinkojen syntyminen tai vähentämällä niiden seurauksia. Riskeistä osa kannattaa pitää tai joudutaan pitämään omalla vastuulla tietoisena uhan toteutumisen riskistä. Riski voidaan myös siirtää sopimuksilla ja vakuuttamalla. (Vahtiohje www-sivut 2019.)

Yleisin riskinsiirtomenetelmä on vakuuttaminen. Vahinkojen syntymistä se ei kuitenkaan estä, eikä poista tarvetta muille riskienhallintatoimenpiteille. Vakuutuksissa on yleensä omavastuu, joten vakuuttamalla ei voida riskiä myöskään siirtää kokonaisuudessaan vakuutusyhtiölle. Vakuutuksilla ei voida kaikki riskejä kattaa ja toisaalta vakuutusyhtiöt myös päättävät myöntävätkö he vapaaehtoisen vakuutuksen. (Ilmonen, Kallio, Koskinen & Rajamäki 2016, 144-145.)

Työturvallisuuslaki edellyttää, että opetusta järjestävän tulee järjestelmällisesti selvittää ja tunnistaa työn ja toiminnan osalta työn, työtilan, työympäristön ja -olosuhteiden vaara- ja haittatekijät. Järjestäjän tulee pyrkiä ensisijaisesti poistamaan esiin nousseet ongelmat. Jos ongelmia ei voida poistaa, on niiden merkitystä arvioitava opiskelijoiden ja työntekijöiden terveydelle sekä turvallisuudelle ja arvioitava vaarojen suuruutta. Arvioinnin tiedot tulee pitää ajan tasalla. Oppilaitoksessa tulee ryhtyä toimiin, jotta riskit saataisiin pienemmiksi ja vaarat poistettua. (Työturvallisuuslaki 10 §.) *Riskienarviointia* olisi hyvä tehdä säännöllisesti, esimerkiksi aina lukuvuoden alussa. Rakennuksen pelastussuunnitelmaan olisi hyvä kirjata toimintaan liittyvien riskien lisäksi myös rakenteissa olevat riskit ja huolehdittava siitä, että ne tulevat arvioiduiksikin yhdessä. Turvallisuuspuutteet liittyvät usein rakennuksen käytäntöihin ja näitä muuttamalla voidaan turvallisuuttakin lisätä. (Opetushallituksen www-sivut 2018.)

Riski on onnettomuuden, vahingon, tappion tai menetyksen mahdollisuus tulevaisuudessa, esimerkiksi rikos tai tulipalo. Riskin määritelmällä ei kuitenkaan ole riskejä tutkittaessa ja käsiteltäessä suurta merkitystä. Tarkka ja yksipuolinen määritelmä voisi jättää hyvinkin ottamatta huomioon jotakin asiaa, jota joku toinen pitäisi riskitekijänä. (Leväinen 2013, 197.)

Koulutapaturmat ovat aika yleisiä. Kaatuminen, isku, lyönti ja törmäminen ovat yleisimpiä yksittäisistä koulutapaturmista ja ne voivat aiheuttaa ruhjeita, nirhaumia tai vammoja. Merkittävä tapaturmavaara on teknisen opetuksen työtiloissa. Alakouluissa tapaturmat sattuvat yleisimmin välitunneilla. Tapaturmien ehkäisy kuuluu osana oppilaitosturvallisuuden edistämistä, sillä tapaturmat heikentävät osaltaan oppilaan kokemusta yhteisön ja ympäristön turvallisuudesta. (Hietanen-Peltola & Korpilahti 2015, 54.)

Koulupaloja syttyy Suomessa satakunta vuodessa. Suurin osa tulipaloista on syttynyt peruskouluissa ja lukioissa. Koulupaloista yli puolet aiheutuu ihmisten toiminnan seurauksena. Yleissivistävissä oppilaitoksissa noin neljännes tulipaloista on sytytetty tahallaan, kun muissa oppilaitoksissa osuus on noin 15 prosenttia. Pelastuslaitoksen arvion mukaan vuonna 2013 koulupaloista aiheutui noin 1,9 miljoonan euron vahingot. (Hirsimäki 2014.) Pelastuslain mukaisesti jokaisen yhteisössä olevan tulee mahdollisuuksiensa mukaan huolehtia tulipalon tai muun onnettomuuden ehkäisemisestä sekä varmistaa henkilöturvallisuus noudattaen annettuja säännöksiä ja määräyksiä. (Hietanen-Peltola & Korpilahti 2015, 57.)

Ilkivaltaa on kaikki sellainen käyttäytyminen, joka loukkaa hyviä tapoja julkisella paikalla sekä hätäilmoituksen tekeminen aiheuttomasti. *Vahingontekoa* on julkisen tai yksityisen omaisuuden oikeudeton vahingoittaminen, hävittäminen, turmeleminen, rikkominen tai likaaminen. Vahingonteon seurauksena aiheutuu paljon ylimääräisiä kuluja oppilaitoksille joka vuosi. Pelkästään helsinkiläisissä kouluissa tapahtuva ilkivalta aiheuttaa vuodessa jopa miljoonan euron laskun Helsingin kaupungille. Tavallisimpia ovat seinien töhrimiset ja ikkunoiden rikkomiset, mutta myös isompia vahingontekoja tapahtuu. Tasakattoiset koulukiinteistöt ovat vahingonteoille ja ilkivallalle usein alttiimpia, koska katolle pääsee ylös helposti. Monesti vahingontekoon ja ilkivaltaan syyllistyvät ovat oppilaitoksen nykyisiä tai entisiä oppilaita. (Waitinen & Ripatti 2011, 46.)

Koulutovereidensa taholta toistuvaa ja pitkäkestoista *kiusaamista* kokee noin 5–15 prosenttia perusopetuksen oppilaista. Kiusaajana voivat olla oppilas tai useamman oppilaan ryhmä, joita kohtaan kiusattu kokee olevansa puolustuskyvytön. Tehtyjen tutkimusten mukaan suomalaisissa kouluissa kiusaamiseen osallistuu noin kolmasosa oppilaista joko kiusaajana, kiusaamista seuraavana ja kannustavana sivustakatsojana tai kiusaajan apurina. Opetussuunnitelman perusteissa on koulukiusaamisen käsitteleminen nostettu varsinkin terveystiedon opetuksen sisältöön ja tavoitteisiin. Vuosiluokilla 1–6 terveystietoa opetetaan osana muita oppiaineryhmiä. (Pörhölä 2010.)

Opetussuunnitelman yhteydessä tulee opetusta järjestävän laatia suunnitelma opiskelijoiden suojaamiseksi häirinnältä, kiusaamiselta ja väkivallalta sekä toimia suunnitelman mukaisesti ja valvoa, että suunnitelmaa noudatetaan. Määräykset suunnitelman

laatimisesta löytyvät opetushallituksen antamista opetussuunnitelman perusteista. Peruskouluun ei saa viedä eikä siellä ollessa pitää hallussa sellaisia esineitä tai aineita, joiden hallussa pitäminen on laissa kiellettyä tai joilla voidaan vaarantaa toisen turvallisuutta. Kouluun ei saa myöskään viedä esineitä tai aineita, jotka soveltuvat omaisuuden vahingoittamiseen tai näiden hallussa pitämiseksi ei ole syytä, joka voitaisiin hyväksyä. Peruskoulun rehtorin tai opettajan on ilmoitettava koulumatkalla tai koulussa tapahtuneesta häiritsemisestä, kiusaamisesta tai väkivallasta teon kohteena olleen tai niihin syyllistyneen oppilaan huoltajalle tai muulle lainmukaiselle edustajalle. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015, 21.)

Kasvanut pelko väkivalta- ja uhkatilanteiden kohtaamiseen tuovat haasteita turvallisen työympäristön ja työtapojen kehittämiseksi oppilaitoksissakin. Vaikka väkivaltatilanteissa fyysisiltä vammoilta välttyttäisiinkin, on sen kohteeksi joutuminen hyvin raskasta henkisesti ja se vääjäämättä heijastuu henkilön jokapäiväiseen elämään. Jatkuvalla väkivallan pelolla on vaikutusta työyhteisön hyvinvointiin, niin jaksamisen kuin viihtymisenkin osalta. (Waitinen & Ripatti 2011, 32.) Suomessa on erilaisia kouluihin kohdistettuja hyökkäyksiä arviolta viitisenkymmentä vuosittain. Tällaisia ovat esimerkiksi *uhkaukset väkivallasta, hyökkäys- ja pommiuhkaukset* sekä oppilaitoksen turvallisuutta ylittääkään vaarantavat teot. Suhtautuminen turvallisuuteen suomalaiskouluissa vaihtelee. Usein harjoitellaan tulipalon varalta, mutta ei juurikaan muita vaaratilanteita. (Rinta-Tassi 2016.)

5 SUUNNITELMALLISTA TURVALLISUUTTA

Ennaltaehkäisemällä ylläpidetään turvallisuutta parhaiten. Korkeatasoiseen turvallisuuskulttuuriin pyrittäessä on oppilaitoksessa tehtävä sisäisiä turvatarkastuksia ja lähtöä piti -tilanteiden seurantaa. (Waitinen & Ripatti 2011, 52.)

5.1 Omavalvontasuunnitelma

Omavalvontasuunnitelmassa kuvataan menettelytapoja koulun ja turvallisen oppimisympäristön parantamiseksi ja varmistamiseksi sekä asiassa käytettäviä asiakirjoja. Omavalvontasuunnitelma tehdään oppilaitoskohtaisesti. Omavalvontasuunnitelma on julkinen asiakirja. (Waitinen 2016, 31.)

5.2 Pelastussuunnitelma ja poistumisturvallisuus

Pelastuslain 15 §:n mukaan rakennukseen tulee laatia pelastussuunnitelma, jos rakennus on pelastustoiminnan tai poistumisturvallisuuden näkökulmasta tavanomaista vaativampi tai jossa palo- tai henkilöturvallisuudelle ja ympäristölle aiheutuva vaara tai mahdollinen onnettomuus voidaan arvioida olevan vakava. Rakennuksen haltijan tulee laatia pelastussuunnitelma yhteistyössä rakennuksen toiminnanharjoittajien kanssa. Pelastussuunnitelmassa tulee selostaa johtopäätelmät vaaroista ja riskien arvioinnista sekä rakennuksen ja muiden toiminnassa mukana olevien tilojen turvallisuusjärjestelyistä. Pelastussuunnitelmassa tulee tuoda esille ohjeet ja toimenpiteet onnettomuuksien ehkäisemiseksi sekä vaara- ja onnettomuustilanteiden varalle.

Pelastussuunnitelman tavoitteena on tukea oppilaitoksen henkilökuntaa, oppilaita ja vastuuhenkilöitä onnettomuuksien, tulipalojen ja muiden vaaratilanteiden torjumisessa ja henkilöturvallisuusriskien poistamisessa. Suunnitelmassa ohjeistetaan niihin ensitoimenpiteisiin, joihin onnettomuus- tai vaaratilanteen tapahtuessa tulee ryhtyä. Pelastussuunnitelma on tarkistettava vuosittain ja muulloinkin, jos oleellisia kohdetietoja on muuttunut. Pelastussuunnitelma ei ole ainoa toimenpide turvallisuustilanteen parantamiseksi. Tarpeen tullen on esimerkiksi turvallisuuteen liittyviä rakenteellisia järjestelyjä parannettava. Koko henkilöstö on perehdytettävä turvallisuustoimintaan ja erilaisten vaaratilanteiden varalta on koulutettava turvallisuushenkilöstöä. Uusien työntekijöiden perehdyttämiskoulutukseen tulee sisällyttää turvallisuusasiat. Henkilöstön turvallisuusasioiden tietotaidon ylläpidosta tulee huolehtia harjoitus-, koulutus- ja perehdyttämistilaisuuksilla säännöllisesti. Viranomaiset valvovat, että turvallisuusjärjestelyt toteutetaan antamalla määräyksiä, lausunnoilla, neuvonnalla ja opastuksella

sekä suorittamalla säännöllisesti tarkastuksia. (Länsi-Uudenmaan Pelastuslaitoksen www-sivut 2018.)

Jotta henkilöiden poistuminen tulipalotilanteessa rakennuksesta tapahtuisi turvallisesti ja nopeasti, tulee oppilaiden ja koulun henkilökunnan perehtyä poistumisjärjestelyihin ennalta ja harjoitella turvallista poistumista. Etukäteen valmistautuminen onnettomuustilanteisiin auttaa selviämään yllättävistä tilanteista aina paremmin. Poistumisreittien pitää olla aina vapaita ja niiden kautta tulee päästä ulos aina ilman avainta. (Waitinen & Ripatti 2011, 27.) Oppilaitosrakennukset ovat kokoontumistiloja, joiden kulkureitit ja uloskäytävät on varustettava rakentamismääräysten mukaisilla poistumisopasteilla ja -reittivalaistuksella. Poistumisopasteiden tulee olla selkeitä, jotta ne ovat tunnistettavissa ja niiden merkitys on ymmärrettävissä helposti. Erityisesti vanhemmissa kiinteistöissä tulee varmistaa, että poistumisreitti on kaikissa tiloissa selvästi opastettu ja riittävästi valaistu. Kaikkien opetustilojen ovien vieressä olisi hyvä olla jälkiheijastava poistumiskartta. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015, 44.)

5.3 Opiskeluhoolto

Terveystieteiden laissa 16-17 §:n mukaan koulu- ja opiskeluterveydenhuollon yhtenä tehtävänä on koulu- ja oppilaitosympäristön turvallisuuden, terveellisuuden ja hyvinvoinnin edistäminen sekä näiden seuranta kolmen vuoden välein yhteistyössä muiden viranomaisien ja oppilaiden kanssa. Oppilaitoksessa psykologit ja kuraattorit tekevät työtä terveyden, hyvinvoinnin, turvallisuuden, oppimisen ja koulunkäynnin edistämiseksi sekä ongelmien ennaltaehkäisemiseksi ja korjaamiseksi. (Hietanen-Peltola & Korpilahti 2015, 66, 77.) Opiskeluhoolto antaa tukea koulussa lasten oppimiseen ja hyvinvointiin sekä edistää koulun ja kodin välistä yhteistyötä. Kaikissa Espoon kouluissa on tarjolla yksilökohtaista opiskeluhoollon palvelua. Tällä tarkoitetaan koulu-terveydenhuollon, psykologin ja kuraattorin palveluita. Oppilas itse tai huoltajat voivat olla suoraan yhteydessä opiskeluhoollon asiantuntijoihin. Tieto oppilaan tukemisen tarpeesta voi tulla myös opettajan kautta. Yhteisöllinen opiskeluhoolto tukee koko yhteisöä ja se on moniammatillista sekä ennaltaehkäisevää. Jokaisessa espoolaisessa koulussa toimii yhteisöllinen oppilashuoltoryhmä. Tämän tehtävänä on oppilaiden ja koko koulun hyvinvoinnin vahvistaminen. (Espoon kaupungin www-sivut 2018.)

Opiskeluhuollon onnistumisen perustana on yhteistyö koulun ja kodin välillä, jossa huomioidaan perheiden erilaisuus, perheen kulttuuri- ja kielitausta sekä yksilölliset tarpeet (Säävälä 2012, 24).

5.4 Ensiapuvalmius

Työturvallisuuslain 36 §:n mukaan tulee työpaikoilla pitää yllä ensiapuvalmiutta. Tähän sisältyy asianmukaiset välineet ja tarvikkeet, ensiapuun perehtyneitä henkilöitä ja tieto siitä, minkälaisiin toimiin tulee sairastumisen tai tapaturman vuoksi ryhtyä nopean avun saamiseksi. Ensiavulla tarkoitetaan psyykkistä tai fyysistä apua, jota annetaan tapaturmapaikalla tai sen lähellä. Ensiaputaitoja kehitetään parhaiten ensiapukoulutuksessa. (Waitinen & Ripatti 2011, 35.)

5.5 Kriisisuunnitelma

Nuorilla ja lapsilla ei ole yleensä lainkaan tai ainoastaan vähän kokemusta kriisien kohtaamisesta. Kukaan ei toivo kriisitilannetta tapahtuvaksi, mutta sen tapahtuessa on kuitenkin liian myöhäistä alkaa suunnittelemaan mitään. Siksi toimintamallit on laadittava etukäteen. Kriisisuunnitelmalla tarkoitetaan varautumista traumaattisiin tilanteisiin, joita voi koko yhteisö tai osa sen jäsenistä kokea. Opetussuunnitelman perusteissa mainittuja ongelma- ja kriisitilanteita ovat häirintä, kiusaaminen ja väkivalta, mielenterveysasiat, päihteiden käyttö, poissaolot, onnettomuudet ja tapaturmat sekä kouluyhteisössä tapahtuvat kuolemantapaukset. (Waitinen & Ripatti 2011, 10-11.)

5.6 Tietoturvapoliitiikka

Oppilaitoksissa on tietotekniikan käyttö lisääntynyt. Samalla se on tuonut lisää haasteita tietoturvalle. Laitteet ovat monipuolisempia ja niissä on tarjolla erilaisia sovellusmahdollisuuksia. Oppilaitoksen periaatteet kirjataan sen tietoturvapoliitiikkaan. Näitä periaatteita ovat muun muassa käyttöoikeudet, käyttäjien vastuut ja velvollisuudet sekä oppilaitoksen laitteisiin tehtävät ohjelmistojen asennukset. Aiemmin riitti, kun

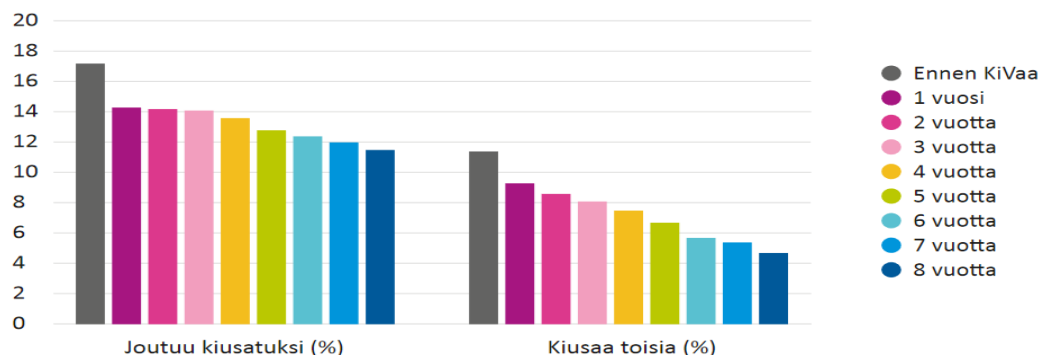
saatiin asiattomien pääsy estetyksi ATK-tiloihin lukituksen avulla, nykyisin tulee oppilaitosten tehdä monimutkaisempia turvaratkaisuja älypuhelimista lähtien. Oppilaille tulee tarjota turvallinen oppimisympäristö myös tietoverkkojen käytössä. Oppilaille on myös annettava perustiedot koulun tietoturva-asioista, esimerkiksi siitä, että tulee huolehtia, ettei asiattomat pääse käsiksi tietoihin. Oppilaitoksen päätöksentekoprosessissa on huomioitava tiedottaminen. Oppilaitoksen oppilaalle ja henkilökunnan jäsenelle voidaan antaa tietotekniikan käyttöön oikeudet, jos henkilön kuulumisesta oppilaitoksen väkeen on tehty päätös. Kun opiskelu loppuu tai työsuhde päättyy, tulee myös sille taholle, joka antaa oikeuksia tietotekniikan käyttöön, antaa tieto päättymisestä. Oppilaiden suojaamiseksi häirinnältä ja kiusaamiselta on oppilaitoksessa oltava suunnitelma oppilaiden suojelemiseksi. Tämä koskee myös verkon kautta tapahtuvaa toimintaa sekä verkko-oppimisympäristöjä. (Opetushallituksen [www-sivut](#) 2018.)

5.7 Verso-ohjelma ja KiVa Koulu -toimenpideohjelma

Verso eli vertaissovittelu on menetelmä, joka mahdollistaa lapsen omaa toimintaa tukevan tavan ratkaista yhteisöllisesti oppilaiden välillä olevia ristiriitoja koulussa. Sovittelulla pyritään puuttumaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa toimintaan, joka pahoittaa mieltä. Aikuisjohtoinen sovittelu ja vertaissovittelu ovat koulujen sovittelu-toiminnan menetelmiä. Koulun henkilökunnasta koulutettu tiimi ohjaa aina sovittelu-toimintaa. Sovittelun avulla oppilaat kehittävät omia ongelmanratkaisutaitojaan, ihmissuhdetaitojaan ja rauhanrakentamistaitojaan sekä oppivat ymmärtämään erilaisuutta ja kohtaamaan eri kulttuureista tulevia. Sovittelijoiksi koulutettavat oppilaat ja henkilökunta koulutetaan Verso-yhdistyksen kautta maksua vastaan. Verso-ohjelma kuuluu osana EU:n rakentamaan restoratiivisen sovittelutoiminnan malliin. Restoratiivisessa ajattelussa on kyse konfliktinhallintamenettelystä, jossa huomioidaan ihmissuhteet, tarpeet ja tunteet. (Cervantes & Goñi 2015, 1-4; Verson [www-sivut](#) 2018.)

Turun Yliopistossa on kehitetty *KiVa Koulu -toimenpideohjelma* kiusaamista vastaan. Tutkimuksissa sen on todettu olevan yksi tehokkaimmista ohjelmista, joka ehkäisee kiusaamista. Suomessa on yli 900 koulua mukana KiVa Koulu -ohjelmassa. Ohjelma on monessa muussakin maassa käytössä. Vuosittain tehtävän oppilaskyselyn avulla

kerätään kiusaamiskokemuksista tietoa kaikissa KiVa Koulu -ohjelmassa mukana olevissa kouluissa. Seuraavassa kaaviossa 1. tuodaan esille kyselyn tuloksia. (KiVa Koulun www-sivut 2018.)

Kaavio 1. Kiusatuksi joutuneiden ja muita kiusanneiden oppilaiden osuus kouluissa, joissa KiVa Koulu -ohjelma on ollut käytössä 1–8 vuotta (KiVa Koulun www-sivut 2018)

On huomattu, että KiVa Koulu -ohjelmaa toteuttavissa kouluissa sekä kiusaavien, että kiusatuksi tulleiden oppilaiden osuus on vähentynyt vuodesta toiseen. Lähes 200 000 oppilasta per vuosi on vastannut vuosina 2009–2017 tehtyihin kyselyihin. (KiVa Koulun www-sivut 2018.)

6 TURVALLISUUSTEKNIikka

Perustana kiinteistö- ja tilaturvallisuudelle on rakenteellinen suojaus. Tätä täydennetään turvallisuusjärjestelmillä, kuten kameravalvonnalla. Muita turvallisuuskeinoja ovat paloilmoittimet, kulunvalvonta ja murtoilmaisulaitteet sekä hyvä valaistus pihalueilla ja sisäänkäyntien luona. (Kameravalvontaopas 2010, 9, 11.) Asiantuntijoiden mukaan jotkin teknologiat voivat olla haitallisiakin. Ulkomailla on joissakin kouluissa otettu käyttöön esimerkiksi metallinpaljastimia. Näiden käyttöönotto on aiheuttanut negatiivisia tunteita oppilaissa ja koulunkäynti on alkanut tuntua epämiellyttävältä. (Schwartz, Ramchand, Barnes-Proby, Grant, Jackson, Leuschner, Matsuda & Saunders 2016, 7.)

6.1 Automaattiset paloilmoittimet ja vesisammutusjärjestelmät

Kiinteistön rakennuslupaehtoihin voi liittyä vaatimuksia rakennuksen varustamisesta tietyillä turvalaitteilla. Automaattisen paloilmoittimen lämpö- tai savuilmaisimet välittävät tiedon sähköisesti keskuslaitteelle tulipalosta ja se välittää tiedon edelleen hätäkeskukseen. Hätäkeskus lähettää palopaikalle etukäteen suunnitellun määrän palomiehiä ja kalustoa. Automaattisen vesisammutusjärjestelmän toimintatapa on muutoin lähes samanlainen, mutta sen suuttimista tulevan vesisuihkun tai vesisumun avulla se myös sammuttaa tulipaloa. Laitteita tulee testata ja kokeilla kuukausittain. Näistä kokeiluista tulee pitää asianmukaista päiväkirjaa. Jotta tulipalo saataisiin hallintaan, on oleellista saada kaasut ja savu tuuletettua pois kiinteistöstä sammutettaessa tulipaloa. Tästä johtuen on etenkin uusiin rakennuksiin suunniteltu ja rakennettu savunpoistoluokkuja. (Waitinen & Ripatti 2011, 14.)

6.2 Kameravalvonta

Kameravalvonnalla pyritään ennaltaehkäisemään vahinkoja, vaara- ja onnettomuustilanteita, sekä myös rikollista toimintaa. Kameravalvonnan avulla pyritään vaikuttamaan myös siihen, että toiminta rakennuksen alueella on häiriötöntä. (Kameravalvontaopas 2010, 6.) Kameravalvontaa on siirretty koulujen piha-alueilta koulujen käytäville ja luokkiin. Kameroiden avulla pyritään ehkäisemään ilkivaltaa, varkauksia ja koulukiusaamista. Tallentavalla kameravalvonnalla ei kuitenkaan voida korvata ihmistä. Kameravalvonnassa tulee huomioida yksityisyyden suoja ja henkilötietojen asianmukainen käsittely. (Vuorinen 2010.) Suomessa kameravalvontaa koskevat ja sen käyttöä rajoittavat pääosin rikoslain (39/1889) 24 luvun 5-6 §:ien säännökset koskien salakatselua ja -kuuntelua. Lisäksi kameravalvonnasta säädetään henkilötietolaissa (523/1999) ja laissa yksityisyyden suojasta työelämässä (759/2004).

6.3 Murtohälytysjärjestelmä

Murtohälytysjärjestelmä havaitsee ja ilmoittaa hälytyksellä murtautumisen tai murtautumisyrittäksen valvotulla alueella. Murtohälytys voidaan vastaanottaa esimerkiksi vartoimisliikkeen hälytyskeskuksessa. (Finanssiala ry:n turvallisuusohje 2017, 4.)

7 MERITORIN KOULU - NYKYTILANNE

Tutkimuksen kohteena oleva Meritorin koulu (Kuva 1.) on vuonna 1987 valmistunut alakoulu. Koulussa opiskelee noin 270 koululaista. Koulu sijaitsee meren rannalla Espoon Kivenlahdessa. Koulurakennuksen peruskorjaus on ajoitettu vuosille 2019–2021. (Espoon kaupungin [www-sivut](#) 2018.)

Kuva 1. Meritorin koulu (Espoon kaupungin [www-sivut](#) 2018)

Koulun opetuksessa keskitytään hyvään ja vahvaa luonnetta kasvattavaan opetukseen sekä toteutetaan monella tasolla positiivista pedagogiikkaa. Koulun ja kodin yhteistyötä on tukemassa koulun vanhempainyhdistys Meritori ry. (Espoon kaupungin [www-sivut](#) 2018.)

Haastattelin 8.5.2018 Meritorin koulun rehtoria Marikka Korhosta koulun turvallisuusasioista. Haastattelun teemoina olivat koulun riskit, riskienhallinta, turvallisuussuunnitelmat ja turvallisuustekniikka Meritorin koulussa. Haastattelu eteni vapaamuotoisesti teemoittain. Meritorin koulusta on tehty kuntoarvio ja tutkimusten yhteydessä rakenteista on löytynyt kosteutta. Meritorin kouluun tehdään peruskorjaus, joka alkaa keväällä 2019.

Rehtori Marikka Korhonen kertoi, että koulun turvallisuudesta huolehditaan muun muassa siten, että koulun ulko-ovia pidetään koulupäivän aikana lukittuina. Myös luokkien ovia pidetään mahdollisuuksien mukaan lukittuina. Ilmanvaihto koulussa on ollut huono ja tästä syystä luokkien ovia on ainakin välillä pidettävä auki. Espoon kaupunki on ulkoistanut Meritorin koulun siivouksen ja siivouksen laatu oli koulun hen-

kilöstön mielestä heikentynyt huomattavasti muutoksen myötä. Asiasta on oltu yhteydessä Espoon kaupungin siivoustoimeen, jotta siivouksen tasoa saataisiin paremmaksi. Kiinteistönhoito on myös ulkoistettu. Kiinteistönhoito on rehtorin mukaan ollut muuten toimivaa, mutta talvella 2017-2018 ei aurouksia eikä hiekoitusta oltu tehty hyvin, josta oli aiheutunut liukastumisia ja henkilökuntaan kuuluvan jäsenen loukkaantuminen. Yhteydenpito siivouksen ja kiinteistönhoidon osalta on kuitenkin ollut sujuvaa. Turvallisuustekniikan osalta koulussa on palosammuttimia sekä kuulutusjärjestelmä, jota voidaan hyödyntää myös hätätilanteissa, mutta koulussa ei ole esimerkiksi kameravalvontaa, eikä automaattista paloilmoitinjärjestelmää. Koulun valaistus on vaihtelevaa sekä tekniikan että tilojen suhteen rehtori Marikka Korhonen kertoo. Koulussa on huomioitu esteettömyysasioita. Koulussa on esimerkiksi hissi ja inva-wc:t. Kaiken toiminnan pohjana koulussa on Espoon kaupungin ohjeistus.

Rehtori Marikka Korhonen kertoi, että Meritorin koulussa on pidetty syksyllä 2017 kaksi kertaa poistumisharjoitus. Varsinaista sisälle suojautumista ei ole kuitenkaan harjoiteltu. Henkilökunnalle on jaettu vastuualueet ja koulun oviin on olemassa hätätilanteita ja niiden harjoituksia varten valmiita kylttejä ”tämä tila on tyhjä”. Koulun henkilökunnasta on muodostettu erityinen kriisiryhmä uhkatilanteita varten ja he ovat sopineet koodikielestä uhkatilanteiden varalle. Koululle on tehty kriisi- ja pelastussuunnitelmat.

Rehtorin mukaan koulun äänieristys on puutteellista. Melua on erityisesti ruokailutilassa, aulassa ja liikuntasalissa. Luokkahuoneiden ovien äänieristys saisi olla parempi. Kouluun ei ole kohdistunut normaalia enempää ilkivaltaa. Varsinaisella koulun piha-alueella ei ole ollut liikenneongelmia, sen sijaan pihatie on ahtaudellaan aiheuttanut ongelmia saattoliikenteelle, koulukyydeille ja kuormaliikenteelle. Pihalla on korkeuseroja, joka hankaloittaa kulkemista. Koulussa toimii KiVa-kouluryhmä, joka toimii kiusaamista vastaan. KiVa Koulu on Turun yliopistossa kehitetty kiusaamisen vastainen toimenpideohjelma. Koulussa oppilaat ovat saaneet osallistua myös järjestysääntöjen laadintaan. Koulussa on paljon maahanmuuttajataustaisia, mutta rehtorin mukaan kiusaamista ei sinänsä ole sen enempää kuin muissakaan kouluissa. Maahanmuuttajataustaisuus on kuitenkin tullut esille yhtenä kiusaamista aiheuttavana syynä.

Käydessäni haastattelemassa koulun rehtoria toukokuussa 2018, tein samalla omia havaintojani koulun turvallisuusasioihin liittyen. Ensimmäiseksi kiinnitin huomiota koulun ulko-oveen. Totesin saman kuin koulun rehtorikin kertoi haastattelussa, koulun ovi oli lukossa. Sisälle pääsin vain ovikelloa soittamalla, jolloin koulun työntekijä tuli avaamaan minulle oven. Heti sisälle tullessani huomasin sisäilman olevan hyvin tunkkainen ja lämpimänä keväisenä päivänä, myös sisällä oli lämmin. Ilmastointia ei tuntunut olevan tai se ei ollut päällä. Portaat olivat tavanomaista likaisemmat. Koulun ruokalasta kantautui ulko-ovelle asti ääntä. Sprinklereitä tulipalojen varalle en havainnut rakennuksessa. Pyysin rehtorilta pelastussuunnitelmaa nähtäväksi. Pelastussuunnitelma oli tehty, mutta joitakin kohtia oli siinä vielä päivittämättä. Kiertäessäni koulurakennuksen ulkopuolelta totesin koulun saattoliikenteelle tarkoitetun tien olevan varsin ahdas. Tämä saattotie aiheuttaa varmasti vaaratilanteita, varsinkin jos autot lähetevät peruuttamalla pois kohti suojatietä.

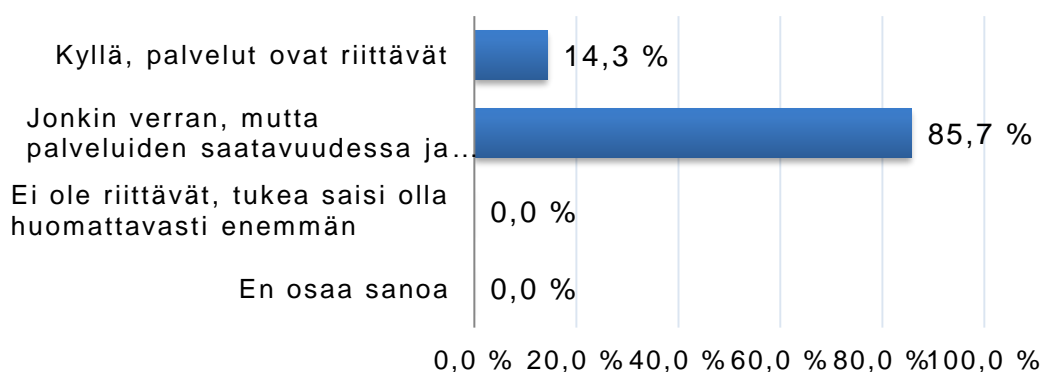
Tein kaksi kyselyä Meritorin koulun henkilökunnalle Surveypal-sovelluksella. Ensimmäinen kysely (Liite 1) lähetettiin koulun henkilökunnalle toukokuussa 2018, jolloin kyselyyn vastasi 7 henkilöä. Marraskuussa 2018 lähetettyyn kyselyyn (Liite 2) vastasi 6 henkilöä.

Toukokuussa 2018 tehdyn kyselyn vastauksista kävi ilmi, että kaikki kyselyyn vastanneet työntekijät pitivät Meritorin koulun työilmapiiriä avoimena ja luotettavana, tunsivat kuuluvansa työyhteisöön ja heillä oli hyvä ”me-henki”. Yksi seitsemästä vastanneista tunsu, ettei hän aina uskalla tuoda omia mielipiteitänsä esille työyhteisössä, tule kuulluksi tai hyväksytyksi työyhteisössä. Työyhteisössä kukaan ei ollut joutunut kiusaamisen kohteeksi henkilökuntaan kuuluvan henkilön taholta viimeisen vuoden aikana.

Vastanneista yksi kertoi joutuneensa henkisen ja/tai fyysisen kiusaamisen kohteeksi oppilaan tai oppilaiden taholta viimeisen vuoden aikana. Kaikki vastanneista olivat havainneet oppilaan henkistä ja/tai fyysistä kiusaamista toista oppilasta kohtaan viimeisen vuoden aikana, yhden vastanneen mielestä sitä oli tapahtunut paljon ja kuuden vastanneen mielestä oli joitakin kiusaamistapauksia. Vaikka Meritorin koulussa on paljon maahanmuuttajataustaisia, ei vastaajien mielestä kiusaaminen ole kuitenkaan kohdistunut erityistä ryhmää tai ulkonäköä kohtaan. Ongelmallisena nähtiin se, ettei

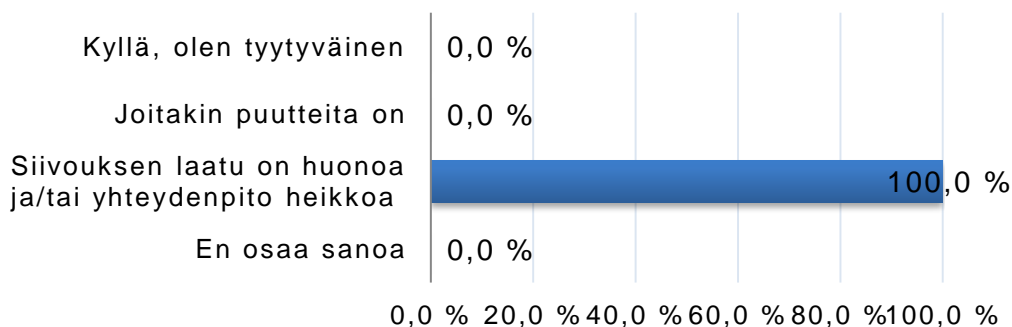
kiusaaminen ole aina helposti havaittavissa, eikä kiusattu tai hänen perheensä kerro siitä heti.

Viisi vastaajaa kuudesta kertoi käyneensä järjestyssääntöjä oppilaiden kanssa läpi viimeisen vuoden aikana. Tästä voitaneen päätellä, että sekä opettajat, että oppilaat tuntevat koulun järjestyssäännöt, ainakin jollakin tasolla. Suurin osa vastaajista, 85,7 %, piti oppilashuollon (kouluterveydenhoitaja, koulukuraattori, psykologi) palveluita ja saatavuutta osittain puutteellisena. Vain yksi vastanneista oli sitä mieltä, että palvelut ovat riittävät.

Kaavio 2. Oppilaiden saama tuki oppilashuollosta henkilökunnan mielestä

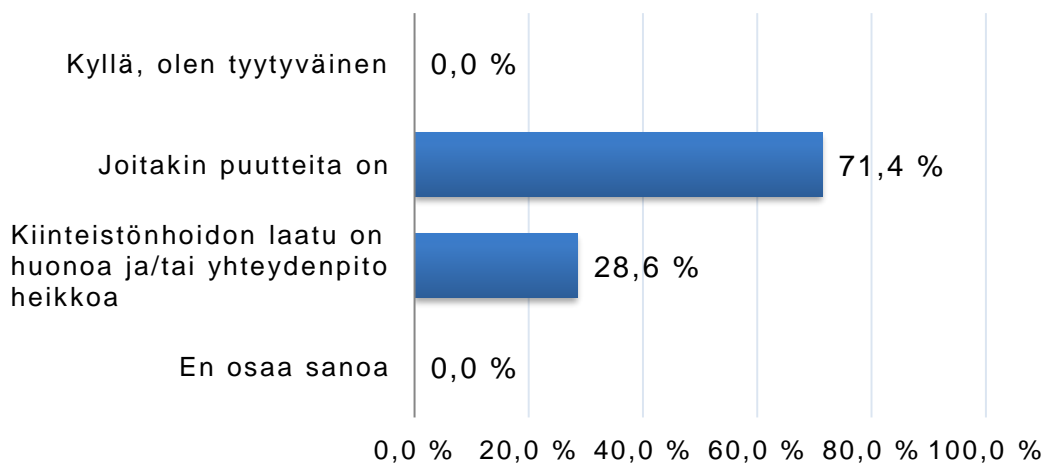
Selkeästi puutteellisena nähtiin Meritorin koulussa siivouksen tason selkeä heikentyminen siivoojan vaihduttua joulukuussa 2017 kaupungin omasta siivoojasta yksityiselle. Kaikki vastaajat olivat sitä mieltä, että siivouksen taso on huonoa.

Kaavio 3. Koulun siivouksen tason laatu henkilökunnan mielestä

Vastaajien mielestä siivouksen laatu oli romahtanut ja he joutuvat toistuvasti olemaan yhteydessä siivousliikkeeseen.

Yksikään vastaajasta ei ollut täysin tyytyväinen Meritorin koulun kiinteistönhoidon laatuun. Viiden vastaajan (71,4 %) mielestä kiinteistönhoidon laadussa oli joitakin puutteita ja kaksi vastaajaa (28,6 %) piti kiinteistönhoidon laatua huonona.

Kaavio 4. Koulun kiinteistönhoidon laatu henkilökunnan mielestä

Kiinteistöhoito oli siirtynyt koulun omalta huoltomieheltä yksityiselle liikkeelle. Työn laatu oli vaihdoksen myötä vastaajien mielestä huonontunut ja kiinteistöhoitoon on jouduttu ottamaan yhteyttä viikoittain. Esimerkiksi hiekoittaminen ja hiekan poisto tapahtuvat vastaajien mukaan hitaasti. Henkilökunnan mukaan tästä syystä pihalla on sattunut vahinkoja. Pihaa ei ole myöskään siistitty esimerkiksi viikonloppujen jälkeen ennen koululaisten tuloa. Kiinteistöhoito ei antanut näille esille tulleille asioille omaa vastinetta, vaikka sitä kirjallisesti pyydettiin.

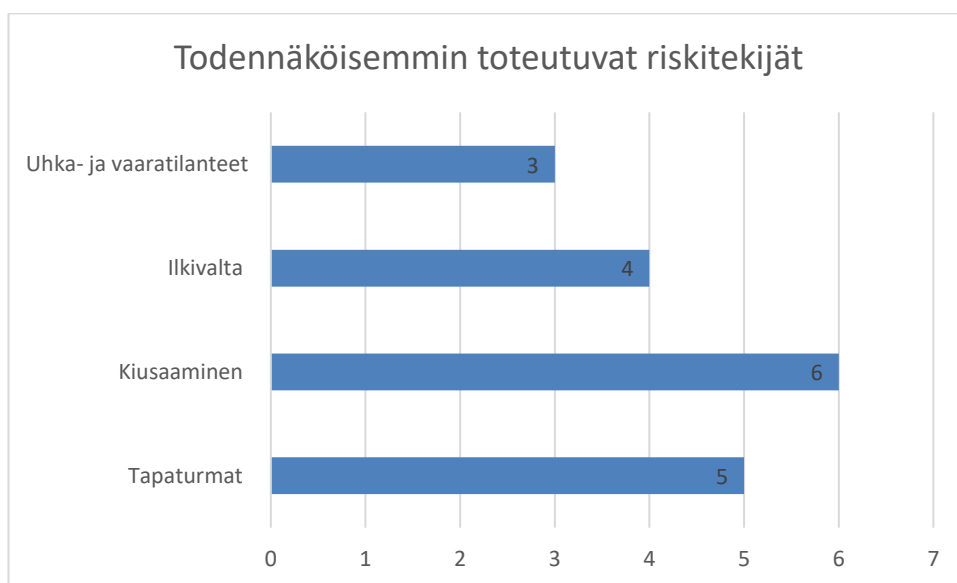
Viisi vastaajaa seitsemästä (71,4 %) piti koulun sisävalaistusta sopivana, tosin jonkin verran eri tilojen välillä oli valaistuksessa eroja. Oppituntien aikana koulussa oli vastaajien mielestä jonkin verran meluisaa. Etenkin ruokala, liikuntasali ja käytävätilat oli todettu meluisiksi. Suurin osa vastaajista (71,4 %) piti joitakin luokkatiloja oppilasmäärään nähden ahtaina.

Kaikki vastaajat olivat sitä mieltä, että koulun ilmassa on ainakin joskus epämiellyttäviä hajuja ja/tai ilma tuntuu tunkkaiselta. Vajaa puolet vastaajista piti sisäilmalämpötilaa sopivana, kun taas yli puolet vastaajista oli sitä mieltä, että ilma on liian lämmin ja välillä liian kylmä. Kaikki vastaajista pitivät ilmanvaihtoa riittämättömänä. Etenkin lämpiminä päivinä ilmanvaihto oli huonoa. Monet olivat saaneet huonosta sisäilmasta

oireita. Koulusta tehdyissä kuntoarviotutkimuksissa on todettu koulussa olevan sisäilmaongelmia.

Kaikki vastaajat ilmoittivat tuntevansa koulun turvallisuussuunnitelman väkivaltatilanteiden varalta. Luokkahuoneen ovea pidetään välillä kiinni, mutta uuden opetussuunnitelman mukaan tulee tilasta toiseen liikkuminen ja järjestelyiden olla joustavia. Tästä syystä on mahdotonta pitää ovea koko ajan lukittuna. Kukaan vastaajista ei ilmoittanut pitävänsä luokkahuoneen ovea aina kiinni.

Viisi vastaajaa seitsemästä piti koulun piha-aluetta turvallisena. Kaksi vastaajaa seitsemästä oli sitä mieltä, että kiinteistöhoito ei ollut hoitanut tehtäviänsä riittävän huolellisesti. Heidän mielestä talvella liukkauden torjunta oli ollut heikkoa, hiekoitus oli ollut riittämätöntä ja ulkoportaat olivat olleet liukkauden vuoksi vaaralliset. Joitakin loukkaantumisia oli liukkauden vuoksi tapahtunutkin. Keväällä soran poistaminen oli jäänyt taas tavanomaista myöhäisemmäksi. Viikonlopun jäljiltä oli piha-alueelle jäänyt muun muassa roskia, kaljatölkkejä ja tupakka-askeja. Viiden vastaajan mielestä saattoliikenne ja muu liikenne on Meritorin koulun alueella osittain puutteellisesti ja turvattomasti järjestetty. Esimerkiksi koulutaksit ajavat jalkakäytävälle tai pihalle, jossa liikkuu lapsia tai henkilökunnan autoja. Myös lapsiaan kouluun tuovat ja hakevat huoltajat aiheuttavat ongelmia, kuten peruuttamalla vaarallisissa paikoissa, esimerkiksi suojatien kohdalla. Koulussa todennäköisemmin toteutuvina riskeinä vastaajat pitivät kiusaamista, tapaturmia, ilkivaltaa ja muita vaara- ja uhkatilanteita.

Kaavio 5. Todennäköisemmin toteutuvat riskitekijät

Yli puolet vastaajista (57,1 %) oli sitä mieltä, että Meritorin koulussa ei oltu harjoiteltu viimeisen kolmen vuoden aikana vaaran tai muun uhkaavan tilanteen varalta (muu kuin poistumisharjoitus). Yksi vastaajista ei osannut sanoa, oliko koulussa harjoiteltu. Yksi vastaajista kertoi, että hän ei ole kertaakaan 8 vuoden aikana harjoitellut koulussa muita uhkatilanteita varten kuin vain poistumisharjoituksia. Osa vastaajista oli sitä mieltä, että uhkatilanteita tulisi harjoitella yhdessä alakoulun oppilaiden kanssa, mutta tällaisesta harjoittelusta on ohjeistettu luopumaan.

Meritorin koulussa käytettäviä riskienhallintakeinoja ovat erilaiset ohjeistukset, henkilökunnan perehdytys, kasvatuskeskustelu, turvallisuusäännökset ja valvonta. Poistumisharjoituksia oli tehty viimeisen vuoden (2017-2018) aikana pari kertaa. Koulussa on käytössä Verso-ohjelma eli vertaissovittelu ja KiVa-ohjelma kiusaamista vastaan. Vastaajat toivoivat enemmän aikuisia erityisryhmiin, vertaistukea erityislasten kanssa työskenteleville ja järjestelmällistä koulutusta haastavasti käyttäytyvien oppilaiden kohtaamiseksi.

Toiseen, marraskuussa 2018 tehtyyn kyselyyn vastasi 6 henkilöä Meritorin koulun henkilökunnasta. Kyselyssä tiedusteltiin muun muassa, minkälaisia turvallisuusriskejä henkilökunta oli kohdannut Meritorin koulussa. Vastauksista tuli ilmi, että Meritorin koulun henkilökunta kokee väkivaltaisesti käyttäytyvien oppilaiden olevan suuri turvallisuusriski. Joskus esimerkiksi oppilas voi heittää jotakin, mikä voi saada aikaiseksi pahaakin jälkeä. Teknisen työn luokkatilaan liittyy paljon riskejä koneiden ja työkalujen osalta. Oppilaat aiheuttavat myös vaaratilanteita, jos he eivät ole noudattaneet annettuja turvaohjeita. Henkilökunta koki, että lattiat olivat liukkaita. Vastauksissa tuli edelleen ilmi se, ettei huoltoyhtiö ja siivous toiminut vastaajien mielestä riittävän hyvin koulussa. Lumityöt oli tehty niin, että näkyvyys tielle oli heikentynyt ja parkkipaikka ahtautunut.

Henkilökunta koki Meritorin koulun turvallisuusasioissa olevan joitakin puutteita. Henkilökunnan määrä nähtiin riittämättömänä oppilaisiin nähden. Erityisesti lisää resursseja kaivattiin erityis- ja maahanmuuttajaluokille. Jos erityisoppilas, jolla on taipumusta väkivaltaiseen käytökseen, on integroitu yleisopetuksen luokkaan, ja avustajaresurssia ei ole, jää luokanopettaja tällöin yksin. Luokanopettajan on hyvin vaikea

hallita koko ryhmää, kun yksi tai useampi oppilas turvautuu väkivaltaan. Henkilökunta koki myös, että uhat ja puutteet turvallisuudessa oli tiedostettu, mutta niihin ei juurikaan voinut vaikuttaa. Uhkatilanteisiin liittyvä ohjeistus nähtiin epäselvänä. Puuttuva kulunvalvonta nähtiin myös uhkana koulun turvallisuudelle. Meritorin koulun henkilökunta piti itseään turvallisuusasioissa ammattitaitoisena ja työhönsä motivoituneena. He puhuvat asioista avoimesti, kartoittavat riskejä, puuttuvat asioihin ripeästi ja vievät asiat myös ripeästi eteenpäin. Uhat ja puutteet on tiedostettu ja niistä informoidaan eteenpäin toistuvasti. Koulussa pidetään turvallisuuskoulutuksia ja poistumisia harjoitellaan säännöllisesti. He käyvät myös läpi harjoitusten kulkua.

Henkilökunta koki turvallisuuden heikentyneen viime vuosina, koska oppilaiden ja heidän huoltajien väkivaltaisuus ja uhkailu oli lisääntynyt. Turvallisuus oli heikentynyt myös koulun oman huoltomiehen ja siivoojan vaihduttua ulkopuolisille huolto- ja siivousyrityksille. Maailmalla ja Suomessa tapahtuneiden kouluampumisten seurauksena, koulun ulko-oven saa avata muille ainoastaan koulun henkilökunta. Tämä sääntö nähtiin hyvänä ja se on luonut kouluun turvallisuutta, mutta samalla se on hankaloittanut koulun arkea hieman. Tämä sääntö on luonut myös pelkokuvia oppilaille. Henkilökunnan vaihtuvuus nähtiin myös ongelmallisena, koska tiedonkulku turvallisuusasioissa saattaa heikentyä. Koulun henkilökunta on halukas harjoittelemaan ensiaputaitoja ja harjoittelemaan uhka- ja vaaratilanteita ennakoon. Ongelmallisena koettiin se, että Espoon kaupunki ei anna tähän resursseja, vaan taitojen päivittäminen on jokaisen omalla vastuulla. Meritorin koulussa alkaa peruskorjaus keväällä 2019.

8 TURVALLISUUDEN PARANTAMINEN

Vanhempien rakennusten turvallisuus ei ole enää samalla tasolla uudisrakennusten kanssa. Vanhassa oppilaitoksessa on monia turvallisuuspuutteita, jotka saattavat olla vaikeasti poistettavissa. Perinteisesti rakenteellista turvallisuutta tarkastellaan paloturvallisuuden näkökulmasta, mutta rakenteellisella turvallisuudella on vaikutusta muun muassa tapaturmien ehkäisyssä sekä sisäilman terveellisyyteen kuten ilman laadun, lämmön, valaistuksen ja ääniolosuhteiden osalta. Turvallisuutta tulisikin tutkia eri

suunnilta, kuten arkisen toiminnan ja esteettömyysasioiden sekä pienempien lapsien kykyjen ja edellytysten kannalta. Tärkeimpiä rakenteelliseen turvallisuuteen liittyviä asioita ovat lukitus, kuulutuslaitteet, tilojen merkinnät ja näkösuojat poliisien kannalta. Pelastuslaitoksen näkökulmasta tärkeimmäksi muodostuu henkilöturvallisuus palotilanteissa. Huomioitavia asioita ovat poistumisreitit, pelastusteiden toimivuus, laitteet, joiden avulla tulipalot havaitaan ja niistä ilmoitetaan, palo-osastoinnit sekä savun poiston tehokkuus. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015, 2, 18-19, 28.) Tässä kappaleessa tuodaan esille toimia, joiden avulla turvallisuutta voidaan parantaa.

8.1 Esteettömyys ja sisustus

Kulku koulun pääovelle ja sisälle rakennukseen tulee olla esteetön ja lyhyt. Rakennuksen sisällä tulee voida kulkea esteettömästi, esimerkiksi luiskalla tai hissillä. Oppilaitoksen sisäänkäynnit ja tilat tulee mitoittaa siten, että niissä on huomioitu henkilömäärät, käyttötarkoitukset ja esteettömyysasiat. Poistumisreittejä tulee olla ruokailu- ja liikuntasaleissa useita. Häätätilanteessa uloskäynnit ja aulatilat eivät saa ruuhkaantua poistumistilanteessakaan. Monet arkiset tavat voivat viedä pohjan paloturvallisuudelta, kuten ulkovaatteiden säilyttäminen käytävillä ja tavaroiden säilyttäminen poistumisteillä. Huomioitavaa on myös se, että monista oppilaitoksista saattaa puuttua palo-ilmoitinjärjestelmä, eikä ole edes palovaroittimia. Vaatteiden säilyttämiseen on käytävillä olevat henkilökohtaiset vaatekaapit paras ratkaisu. Tämä vähentää palokuormaa, täiden leviämistä ja varastelua. Etenkin liikunta- ja ruokailutiloissa tulee erityistä huomiota kiinnittää lattiapinnoitteisiin, äänieristykseen, riittävään ilmanvaihtoon, häikäsemättömyyseen ja tasaiseen valaistukseen. Liikunta- ja pihavälineiden kuntoon ja kiinnityksiin on kiinnitettävä huomiota ja ne tulee tarkistaa säännöllisesti. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015, 32-38, 44.)

Koulun irtaimisto tulee tarvittaessa uusida tai puhdistaa epäpuhtauksista ja mikrobeista. Rakennuksen sisustus lisää sen palokuormaa. Irtaimisto ja sisustus syttyvät tavallisesti ensimmäisinä ja näiden avulla palo leviää nopeasti. Materiaaleiksi tulisi valita materiaaleja, jotka ovat vaikeasti syttyviä. (Helasvuo 2016, 46.) Rakennuksen ikkunoiden tulisi olla hätätilanteessa sisäpuolelta aikuisen nopeasti avattavissa ja taas toisaalta vaaratilanteessa peitettävissä esimerkiksi kaihtimilla.

Akustiikka tulee huomioida pintamateriaalien suunnittelussa ja kalusteiden valinnassa. Laitteet ja huonekalut vaikuttavat osaltaan huonetilojen äänitasoihin ja akustiikkaan. Irtaimistoa hankittaessa tulisikin valita rakennukseen kalusteita, jotka eivät lisää melua niitä liikuteltaessa. Meluisa yksittäinen laite voi pilata melullaan muutoin hyvän ääniympäristön. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015, 33-38, 46.) Äänieristykseen tulee kiinnittää erityistä huomiota, etenkin ruokailu- ja liikuntatiloissa. Luokkahuoneiden ovien tulee myös eristää ääntä riittävästi.

8.2 Kiinteistönhoito

Rakennuksissa voi olla havaittavissa rakennusvirheitä tai rakenteet ovat osoittautuneet myöhemmin virheellisiksi. Tästä on voinut aiheutua sekä kosteus- että homevaurioita ja muitakin sisäilmaongelmia. Rakennuksen turvallisuuden ja kunnon säännönmukainen seuranta on erittäin tärkeää. Kaikki korjaus- ja huoltotoimenpiteet tulee kirjata huoltokirjaan. Korjaus- ja muutostöitä tehtäessä tulee aina tarkastella niiden mahdollista vaikutusta rakennuksen tilojen turvallisuuteen. Korjaushankkeiden yhteydessä tulee huolehtia siitä, että oppilaitoksen turvallisuustaso nostetaan uusimpien lainsäädösten mukaiseksi. Eniten parannustoimien vaikuttavuus nousisi, jos parannustoimia tehtäisiin järjestelmällisesti muulloinkin kuin vain suurimpien peruskorjausten tai uudisrakentamisen yhteydessä. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015, 2, 18-19, 28.)

Henkilökunnan tulee ilmoittaa kiinteistössä esiintyvistä vioista kiinteistöhuoltoon. Siivouksen, kiinteistönhoidon ja korjaustöiden laadunvalvontaan tulisi kiinnittää säännöllisesti huomiota ja erityisesti muutostilanteissa. Erityistä huomiota tulee kiinnittää ilmanvaihdon toimivuuteen ja ilmanlaadun terveellisyyteen. Ovien viereen tulisi laittaa tieto siitä, kuinka monta henkilöä tilassa voi enimmillään kerrallaan olla. Ilmanlaadua tarkkailemaan voidaan asentaa mittareita.

Rakennuksen, varusteiden ja laitteiden kunnossapidosta tulee huolehtia siten, että niissä ilmenneet ongelmat ja viat tulevat korjatuiksi ajoissa. Paloturvallisuuteen liittyvät laitteet on pidettävä kunnossa ja niitä on pelastuslain mukaisesti testattava säännöllisesti. Kaikenlaiset töherrykset tulisi poistaa koulurakennuksen seinäpinnoista

heti, koska ympäristö, joka on sotkuinen, antaa sellaisen kuvan, että rakennuksen valvonta on puutteellista. Koulussa ja sen pihalla tapahtuneet tapaturmat ja onnettomuudet tulisi kirjata ylös seurantalistalle ja analysoida. Koulun pohjapiirroksen merkitään näiden tapahtumapaikat ja näin voidaan tunnistaa kohdat, jotka ovat riskialttiita. Talvella on lumi- ja hiekoitustyöt tehtävä mahdollisimman pian. Lumet ja jäät tulee poistaa rakennusten katoilta. Koneellista lumenajoa ei saa tehdä silloin kun oppilaat ovat pihalla. Sääolosuhteista riippumatta tulee piha-alueet, ulko-ovet, luiskat ja portaat pitää käyttökunnossa. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015, 58-59.)

8.3 Turvallisuussuunnitelmat ja -ohjeistus

Koulussa tulee olla turvallisuuteen, työsuojeluun ja hätätilanteisiin liittyvät ohjeet ja turvallisuussuunnitelmat. Sekä henkilöstö, että oppilaat on perehdytettävä koulun ohjeisiin, toimintatapoihin ja turvallisuussuunnitelmiin. (Opetushallituksen [www-sivut](http://www.sivut) 2018.) Turvajärjestelyjen päämääränä on torjua ilkivallan tekoja, kiusaamista, väkivaltaa ja varkauksia sekä luoda fyysistä ja henkistä turvallisuutta rakennuksessa oleville henkilöille, antaa suojaa kiinteistön omaisuudelle ja ilmoittaa, jos rakennukseen tunkeudutaan luvottomasti. Turvajärjestelyjen avulla lisätään rikosten tekijöiden kiinnijäämisen riskiä. Ihmisten asenteilla, virheillä ja organisaation johtamisjärjestelmällä vaikutetaan turvallisuuteen. Rakennushankkeen turvallisuus- ja muut laatutavoitteet määritetään hankesuunnitteluvaiheessa mitoitusarvoineen. Kohteen riskikartta tulisi liittää hankesuunnitelmaan. Riskikartan avulla laaditaan kohteelle turvallisuussuunnitelma ja pelastuslain 15 §:n mukainen pelastussuunnitelma. Riskikartoituksessa tunnetut turvallisuusriskit selvitetään kuten esimerkiksi tapaturmavaaraa aiheuttavat rakenteet ja tehdään suunnitelmat turvallisuuden parantamiseksi. Hankesuunnitteluvaiheessa määritellään tavoitteet sisäilmastolle, akustiikalle, esteettömyydelle, suojautumiselle, poistumiselle eri häiriötilanteissa sekä kulunvalvontajärjestelmälle ja muillekin turvallisuusjärjestelmille. Turvallisuuteen liittyvät suunnitelmat tulee teettää turvallisuusalan erityissuunnittelijalla. Rakennuksen sisätilat tulee merkitä selkeästi niin, että kaikki tietävät missä koulun osassa he ovat ja millä nimellä sitä rakennuksen osaa kutsutaan. Tilojen ovissa tulisi olla tilan nimi merkittynä tai muu selkeä tunniste. Rakennuksen kerrokset tulee merkitä selkeästi seinille ja/tai lattioille. Rakennuksen seinien ja muiden pintojen värityksillä voidaan helpottaa suunnistautumista rakennuksen

sisällä. Tuulikaapin tai pääoven läheisyyteen sijoitetaan kiinteistötietojen laatikko. Laatikossa säilytetään laminoidut paikantamiskaaviot ja pohjapiirrokset. Sisääntulo-ovilla ja eri kerroksissa tulee olla sijoitettuna poistumisen opaskarttoja. Poistumisreitit olisi hyvä merkitä jälkiheijastavilla opasteilla, jotka asennetaan lattiarajaan ja kaikkien opetustilojen ovien viereen tulisi sijoittaa jälkiheijastava poistumiskartta. Poistumisreittejä tulee olla esimerkiksi ruokailutiloissa useita. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015, 17-18, 47-49, 56.)

Koulun järjestyssäännöt tulisi muotoilla positiiviseen muotoon kieltojen sijasta. Velvollisuuksien sijaan tulisi tuoda esille oppilaiden oikeuksia. Koulun turvallisuussuunnitelmaan tulisi kirjata ohjeistus riskien tunnistamiseen ja niiden hallitsemiseksi. Turvallisuussuunnitelmassa tulisi olla ohjeet siitä, miten uhkatilanteissa toimitaan sekä siitä, miten riskien ja uhkatilanteiden seuranta ja hoito järjestetään. Pelastussuunnitelma ja muut turvallisuusasiakirjat liitetään turvallisuussuunnitelman liitteeksi. Turvallisuusohjeista tulisi jakaa tiivistetty selkeä ohje koululaisille. Turvallisuusasioita suunniteltaessa tulisi olla yhteistyössä alan asiantuntijoiden kanssa. Turvallisuuden ylläpitämiseksi on jatkuva yhteistyö poliisin ja pelastusviranomaisten kanssa erittäin tärkeää. Paikoissa, joissa onnettomuudet saattavat helposti tapahtua, koulun on järjestettävä tarvittavat varotoimenpiteet onnettomuuksien estämiseksi.

8.4 Harjoitukset ja koulutus

Kaikkien koulun tiloissa olevien tulee huolehtia turvallisuudesta. Kaikille koulussa työskenteleville tulee antaa turvallisuuskoulutusta riittävästi. Henkilökunnan vaihtuminen ja ulkoiset toimijat sekä käyttäjät tulee huomioida turvallisuudesta ohjeistettaessa. Useamman henkilön tulee osata katkaista häiriötilanteissa ilmanvaihdon sekä veden ja sähkön tulo. Yhden henkilön varaan turvallisuutta ei saa jättää. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015, 58.) Koulun turvallisuuden näkökulmasta on ensiapuvalmiuden ylläpitäminen ja ensiapuvalmiuksien edistäminen tärkeää. Koulun henkilöstön tulee tuntea koulun turvallisuussuunnitelmat ja harjoitella säännöllisesti erilaisten uhkatilanteiden varalle. Henkilökunnan harjoitukset voisivat olla muitakin kuin poistumisharjoituksia. Usein ajatellaan, että turvallisuuden ylläpitäminen on vain henkilöstön

asia. Olisi hyvä kuitenkin saada oppilaat mukaan turvallisuusasioihin. Oppilaat voisivat hyödyntää oppimiaan tietoja turvallisuusasioista myös tulevaisuudessa työssä ollessaan ja muissa toimissaan. He oppisivat kiinnittämään huomion erilaisiin vaaratilanteisiin ja ilmoittaisivat niistä koulun henkilöstölle. Yhtenä kehittämiskohteena koulussa voisikin olla oppilaiden ottaminen mukaan entistä useammin turvallisuutta koskeviin asioihin, esimerkiksi turvallisuuskävelyllä koulussa ja sen ympäristössä. Koulun henkilöstölle tulisi antaa useammin ja säännöllisesti turvallisuuskoulutusta. Oppilaiden tulisi saada koulutusta turvallisuusasioihin ja ohjeistusta siihen, miten oppilaat voivat tuoda koulussa esiintyviä riskejä esille ja antaa kehitysehdotuksia turvallisuuden parantamiseksi.

8.5 Turvallisuustekniikka

Suosittelavaa on varustaa koulurakennus palovaroitinjärjestelmällä, jossa on automaattinen vesisammutusjärjestelmä ja joka ilmoittaa palon alusta hätäkeskukseen. Koulun tiloissa olevat liedet tulee varustaa laitteella, joka erilaisissa vaaratilanteissa automaattisesti katkaisee virran ja tekee alkaneen tulipalon sammutuksen. Palo-ovien tulee sulkeutua itsestään. Silloin kun palo-ovi on hankalakäyttöinen, voidaan se varustaa ovipumpulla, jossa on savuilmaisin. Tällöin ovea voidaan tarvittaessa pitää auki. Asiattomien pääsy ja liikkuminen rakennuksen sisällä estetään lukituksilla. Ulos johtavien ovien tulee kuitenkin olla avattavissa ilman avainta. Avaimia tulee säilyttää turvallisesti ja niissä ei saa olla sellaisia merkintöjä, että ne voitaisiin yhdistää kohteeseen. Tärkeä kouluympäristön turvallisuutta kasvattava tekijä on kuulutusjärjestelmä. Kuulutusjärjestelmän kuulutuspisteiden tulee sijaita kansliassa, vahtimestarin tilassa, opettajanhuoneessa ja niitä voisi olla myös muissakin lukittavissa tiloissa. Kuulutusjärjestelmän tulisi olla molempiin suuntiin toimiva, jolloin esimerkiksi jokaisesta luokahuoneesta voitaisiin kuuluttaa. Kuulutusjärjestelmä voidaan tehdä myös langattomasti, jolloin se mahdollistaa kuulutuksen tekemisen matkapuhelimista, jotka on kytketty mukaan järjestelmään. Kun koulun pääovia pidetään lukittuina ja kulkua valvotaan, vähenee riski asiattomien sisään pääsystä. Turvallisuusjärjestelmiä tulee huoltaa ja ylläpitää, jotta niiden toimivuudesta voidaan olla varmoja. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015, 17-18, 47-49.)

Rikoksen torjuntaan rakennuksessa käytetään murtoilmaisujärjestelmää, joka voidaan toteuttaa langattomana tai langallisena. Järjestelmällä valvotaan kohteeseen luvatta tulleita ja liikkumista siellä. Ovipuhelinjärjestelmällä voidaan rajata kulkemista rakennuksessa. Sillä voidaan soittaa ja näin saada lupa oven avaamiselle. Ovipuhelinjärjestelmissä voi olla mukana kameratekniikkaa, jolloin voidaan nähdä, kenelle ovea ollaan avaamassa. Kameravalvonnan avulla voidaan havaita alueella luvattomasti liikkuvia ja tapahtumia. Kameravalvonta vaikuttaa kohteessa yleensä ennaltaehkäisevästi. Sitä voidaan hyödyntää tutkimuksissa, kun kohteessa on tapahtunut esimerkiksi murto. Kameravalvontatekniikka voi pitää sisällään myös älytekniikkaa. Tämä keinoäly helpottaa tunnistamista ja se voidaan ohjelmoida reagoimaan liikkumiseen esimerkiksi yölliseen aikaan ja tekemään ilmoituksen tehdyistä havainnoista vartiointiliikkeeseen. Kameravalvonnan tallenteet tulee yleensä hävittää mahdollisimman pian, kun niitä ei enää tarvita valvontaan liittyvissä selvityksissä. (Viljakainen 2018, 232, 235-237.)

Koulussa tulisi olla turvallisuuden lisäämiseksi ja uhkatilanteiden vahinkojen vähentämiseksi, rikosilmoitinjärjestelmä, automaattinen paloilmoitinjärjestelmä sekä kaksisuuntainen kuulutusjärjestelmä, joita ei saa missään vaiheessa sulkea. Rikosilmoitinjärjestelmä voidaan yhdistää matkapuhelimiin ja verkon tietokoneisiin. Älytekniikalla varustettua kameravalvontaa voidaan hyödyntää myös tilassa olevien henkilömäärien tarkkailuun sekä liikkeen seurantaan. Kameran paikkoja tulisi vaihtaa ja niitä voidaan naamioida. Turvallisuuden lisäämiseksi koulun tiloihin voidaan sijoittaa esimerkiksi kannettava defibrillaattori. Lapsen tai aikuisen äkillinen sydänkohtaus koulun tiloissa on erittäin dramaattinen tilanne, josta voidaan kuitenkin selvitä, jos siihen on riittävän hyvin varauduttu. Vaikka tekniikasta on apua turvallisuutta suunniteltaessa, tulee turvallisuutta lähestyä myös ei-teknisillä tavoilla. Teknisiä laitteita käytettäessä tulee huomioida se, ettei yksityisyyttä loukata.

8.6 Koulukiusaaminen ja uhkaavat tilanteet

Vaikka lasten välienselvittelyt ja erimielisyydet voivat tuottaa pahaa mieltä, opitaan niiden kautta tärkeitä asioita, kuten ristiriitojen selvittelemistä ja tunteiden käsittelyä. Erimielisyydet ja riidat eroavat kiusaamisesta siten, että ne ovat normaalisti hetkellisiä

ja ohimeneviä, eikä sama oppilas joudu kohteeksi jatkuvasti. (KiVa Koulun [www-sivut](#) 2018.) Opettajille tulisi antaa enemmän koulutusta siitä, miten heidän tulisi toimia haastavasti käyttäytyvien oppilaiden kohtaamiseksi ja oppilaiden välillä tapahtuneissa kiusaamistilanteissa. Oppilaille tulisi selkeästi kertoa miten pitää toimia, jos tulee kiusatuksi ja siitä, miten kiusaaminen vaikuttaa kiusattuun. Ihmissuhdetaitojen opetusta tulisi lisätä opetukseen. Koulupihaan viihtyisyyteen panostamalla ja katvealueiden valvomisella voidaan vähentää kiusaamista.

Kiusaamista ja ilkivaltaa esiintyy erityisesti oppilaiden wc-, peseytymis- ja pukeutumistiloissa. Näiden tilojen tulisi olla helposti valvottavissa. Kameravalvontaa ei näissä tiloissa voida käyttää, joten valvontaa tulee suorittaa muilla tavoin. Tilojen ominaisuuksilla voidaan sekä edistää, että heikentää turvallisuutta. Uhkaavissa väkivaltatilanteissa avoimet tilat helpottavat uhkaajan toimintaa, mutta myös pelastajat ovat tällöin näköyhteydessä uhkaajaan. Näiden avotilojen yhteydessä olisikin hyvä olla lukittavia tiloja, joihin voidaan suojautua ja piiloutua. Koulun henkilökunnan tulee tietää missä koulun suojapaikat sijaitsevat. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015, 32-38, 44.) Peräkkäisten luokkahuoneiden välissä tulisi olla ovi, jotta siitä voidaan tarvittaessa paeta hätätilanteissa. Sakset ja työkalut tulisi säilyttää lukituksen takana.

8.7 Piha ja saattoliikenne

Koulupihojen kevyen liikenteen liittymien tulisi olla tilavia eikä näköesteinä saisi olla pensaita tai muunlaisia havaitsemisen vaikeuttavia esteitä. Koulupihalle ei saisi jäädä katvealueita, piiloja ja nurkkauksia, sillä ne vaikeuttavat koulupihaan valvontaa. Suunnitelmissa tulisi huomioida myös se, että koulujen pihat ja näissä olevat lähiliikuntapaikat ovat iltaisinakin aktiivisesti nuorten ja lasten käytössä. Välituntipiha tulisi olla erillään paikoitusalueesta sekä huolto- ja saattoliikenteestä. Hidasteilla voidaan rajoittaa ajoneuvojen nopeutta. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015, 29, 32.) Oppilaiden koulukuljetusautoille ja muulle saattoliikenteelle tulisi erottaa erillinen kääntöpaikka. Saattoliikenne ja pysäköinti tulisi hoitaa siten, ettei autoa tarvitsisi peruuttaa. Auton tulisi saada pysäköityä siten, että kun lapsi tuodaan tai noudetaan koulusta, ei lapsen tarvitse ylittää tietä. Tietä ylittäessään lapsi ei välttämättä huomaa ajoneuvoja. (Liikenneturvan [www-sivut](#) 2019.) Meritorin koulun viereiset pysäköintipaikat ovat olleet

varsin ongelmalliset ja vaaratilanteitakin on ollut. Saattoliikenteen sujuvuuteen ja turvallisuuteen on kiinnitettävä huomiota suunnitelmissa. Vanhempien tulisi korostaa lapsilleen, että he katsovat tarkasti ympärilleen ja ettei pysäköintialueella saa turhaan oleskella ja juosta. Koulun lähialueet tulisi merkitä niin selkeästi, että autoilijat osaavat huomioida koulun ja sen lähistöllä liikkuvat pienet koululaiset hidastamalla auton vauhtia.

8.8 Laadunvalvonta

Tärkeintä turvallisuudessa on kokonaisuuden hallitseminen. Jotta rakennus täyttäisi sille asetetut vaatimukset tulee suorittaa laadunvalvontaa. Rakennustöiden, kiinteistönhoidon, korjaustöiden ja siivouksen laatua tulee valvoa. Pelkkä tarkastustoimenpide ei kuitenkaan ole riittävää, vaan sitä ennen tulee laatuvaatimukset selvittää ja viedä ne kaikkien osapuolten, suunnittelijoiden, urakoitsijan ja työntekijöiden tietoisuuteen.

9 JOHTOPÄÄTÖKSET

Koulun tulisi tarjota opiskelijoille turvallinen oppimisympäristö fyysisen ja psyykkisen terveyden ja turvallisuuden suojelemiseksi. Kaikkia vaaroja ja uhkia on kuitenkin mahdoton kokonaan estää, joten turvallisuus on määreenä suhteellinen. Koulun turvallisuuskulttuurin edistämiseksi tulisi tavoitteeksi asettaa vaaratilanteiden ennaltaehkäiseminen. Suunniteltaessa kouluun peruskorjausta tulisi erityistä huomiota kiinnittää turvallisuuteen, niin arjessa, kuin uhkatilanteiden varaltakin. Turvallisuuteen voidaan vaikuttaa monin eri ratkaisuin kuten turvallisuussuunnitelmilla, rakennusmateriaaleilla, ohjeistuksilla, opastamisella ja esteettömyysasioilla. Oppimispaikoissa tulisi olla riittävästi tilaa, ilmanvaihtoa ja valaistusta. Turvallisuustekniikka tulisi valita huolellisesti. Jotta koulut olisivat turvallisia ja terveellisiä, tulee kiinteistöissä olla selkeät ohjeet ja suunnitelmat sekä tehdä säännöllisesti huoltotoimenpiteitä, seurantaa ja ylläpitoa. Turvallisuus luodaan yhdessä eri tekijöiden ja toimijoiden kanssa.

Tutkimus tehtiin kirjallisen aineiston, havainnoinnin, rehtorin teemahaastattelun ja opettajille lähetettyjen kyselyiden pohjalta. Tutkimuksessa tuotiin esille turvallisuusasioihin liittyvää lainsäädäntöä, ohjeistusta ja turvallisuuteen liittyviä eri yhteistyötahoja. Tutkimuksen aikana tuli esille koulussa esiintyviä turvallisuusriskejä. Turvallisuuden osalta tehtiin koululle kehitysehdotuksia. Espoossa on käynnissä Koulut kuntoon -ohjelma, jossa tähdätään siihen, että kouluilla on toimivat, terveelliset ja turvalliset tilat. Ohjelmassa on muun muassa mainittu laadunvalvonta, joka tuli tärkeänä asiana Meritorin koulussakin esille. Tutkimusta varten olisi voitu haastatella useampakin henkilöä, joka olisi lisännyt tutkimuksen luotettavuutta. Turvallisuutta tulisi jatkuvasti tarkastella kriittisesti ja pyrkiä kehittämään. Turvallisuus muodostuu monesta osatekijästä ja on aiheena laaja. Tähän tutkimukseen ei haastateltu koulun oppilaita. Tutkimusta voitaisiinkin jatkaa koulun peruskorjauksen jälkeen siten, että tutkimukseen otettaisiin mukaan koulun oppilaita. Kiitän kaikkia Meritorin koulun henkilöitä, jotka osallistuivat tämän tutkimuksen tekemiseen vastaamalla kyselyihin ja koulun silloista rehtoria Marikka Korhosta haastattelusta sekä Espoon kaupungin Tilapalvelut-liikelaitosta tämän tutkimuksen mahdollistajana.

LÄHTEET

Cervantes, L.G. & Goñi, C. 2015. Protecting Rights, Restoring Respect and Strengthening Relationships: A European Model for Restorative Justice with Children and Young People. Viitattu 19.8.2018. http://www.ejjc.org/sites/default/files/vol_ii-eu_model_-_european_research_on_restorative_juvenile_justice.pdf

Eskola, S. Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos. Julkaisusarja 3, Strategian asiantietoa, No 10, 2008. http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/74107/StratL3_10.pdf

Espoon kaupungin www-sivut. Viitattu 31.3.2018. <https://www.espoo.fi>

Finanssiala ry:n turvallisuusohje. 2017. Murtohälytysjärjestelmät ja -palvelut. Viitattu 31.3.2018. http://www.finanssiala.fi/vahingontorjunta/dokumentit/Murtohalytysjarjestelmat_ja_palvelut_ohje.pdf#search=murtoh%C3%A4lytysj%C3%A4rjestelm%C3%A4

Heinonen, J., Keinänen, A. & Paasonen, J. 2013. Turvallisuustutkimuksen tekeminen. Helsinki: Tietosanoma.

Heikkilä, T. 2014. Tilastollinen tutkimus. 9. uud. painos. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Helasvuo, M. 2016. Koulun fyysisen ympäristön haasteet. Aluehallintovirasto. Viitattu 29.4.2019. https://www.avi.fi/documents/10191/6647157/Turvallinen+oppilaitos+2016_Helasvuo.pdf/d8b50a94-a3ad-42cf-a980-2fb7ebce3f23

Henkilötietolaki 22.4.1999/523 muutoksineen.

Hietanen-Peltola, M. & Korpilahti, U. 2015. Terveellinen, turvallinen ja hyvinvoiva oppilaitos. Opas ympäristön ja yhteisön monialaiseen tarkastamiseen. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen julkaisu: Ohjaus 7/2015. Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/126936/URN_ISBN_978-952-302-505-9.pdf?sequence=1

Hirsimäki, T. 2014. Suomessa syttyy sata koulupaloa vuodessa. Ylen www-sivut. Viitattu 31.3.2018. <https://yle.fi>

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2008. Tutki ja kirjoita. 13.-14. osin uud. p. Helsinki: Tammi.

Husa, J., Mutanen, A. & Pohjolainen, T. 2010. Kirjoitetaan juridiikkaa: ohjeita oikeustieteellisten kirjallisten töiden laatijoille. 2. uud. p. – 3. p. Helsinki: Talentum.

Ilmonen, I., Kallio, J., Koskinen, J. & Rajamäki, M. 2016. Johda riskejä: käytännön opas yrityksen riskienhallintaan. Helsinki: Finanssi- ja vakuutuskustannus Oy.

Kajaanin ammattikorkeakoulun www-sivut. Viitattu 4.11.2017. <https://www.kamk.fi>

Kameravalvontaopas. 2010. Espoo: Sähköinfo.

Keminmaan www-sivut. Viitattu 31.10.2018. <https://www.keminmaa.fi>

Kiva-koulun www-sivut. Viitattu 25.8.2018. <http://www.kivakoulu.fi>

KKO:2002:43 Työturvallisuusrikos, virkarikos – Tuottamuksellinen virkavelvollisuuden rikkominen, kuolemantuottamus.

Korhonen, M. 2018. Rehtori, Meritorin koulu. Espoo. Haastattelu 8.5.2018. Haastattelijana Maarit Elo. Muistiinpanot haastattelijan hallussa.

Laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä 14.6.2002/504 muutoksineen.

Laki yksityisyyden suojasta työelämässä 13.8.2004/759 muutoksineen.

Leväinen, K. 2013. Kiinteistö- ja toimitilajohtaminen. Helsinki: Gaudeamus Oy.

Liikenneturvan www-sivut. Viitattu 27.4.2019. <https://www.liikenneturva.fi>

Länsi-Uudenmaan Pelastuslaitoksen www-sivut. Viitattu 6.12.2018. <https://www.lup.fi>

Metropolian www-sivut. Viitattu 28.10.2018. <https://www.metropolia.fi>

Opetushallituksen www-sivut. Viitattu 7.3.2018. <http://www.oph.fi>

Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2013:8. Turvallisuuden edistäminen oppilaitoksissa. Seurantaryhmän loppuraportti. Viitattu 16.12.2018. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75299/tr08.pdf>

Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2015:2. Oppilaitosrakennusten turvallisuus. Viitattu 2.4.2018. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75199/tr02.pdf>

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 30.12.2013/1287 muutoksineen.

Pelastuslaki 29.4.2011/379 muutoksineen.

Perusopetuslaki 21.8.1998/628 muutoksineen.

Perustuslaki 11.6.1999/731 muutoksineen.

Pörhölä, M. 2010. Koulukiusaaminen terveystiedon opetuksen haasteena – Turvallisten kehityspolkujen tukeminen oppilaiden vuorovaikutussuhteissa. Viitattu 11.4.2018. <http://www.edu.fi>

Rikoslaki 19.12.1889/39 muutoksineen.

Rinta-Tassi, M. 2016. Koulujen suhtautumisessa turvallisuuteen eroja: "Joissakin nukutaan ruusun unta". Ylen www-sivut. Viitattu 31.3.2018. <https://yle.fi>

Rusanen, E. 2011. Hoiva, kiintymys ja lapsen kehitys. Oy Finn Lectura Ab.

Schwartz, H., Ramchand, R., Barnes-Proby, D., Grant, S., Jackson, B., Leuschner, K., Matsuda, M. & Saunders, J. 2016. Can Technology Make School Safer? Viitattu 30.9.2018. <http://www.rand.org>

Soften Oy:n www-sivut. Viitattu 2.4.2018. <http://www.soften.fi>

Suomen Riskienhallintayhdistyksen www-sivut. Viitattu 21.10.2017. <https://www.pk-rh.fi>

Säävälä, M. 2012. Koti, koulu ja maahan muuttaneiden lapset. Väestöntutkimuslaitoksen katsauksia E 43/2012. Helsinki: Väestöliitto.

Terveydenhuoltolaki 30.12.2010/1326 muutoksineen.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen www-sivut. Viitattu 6.12.2018. <https://thl.fi>

Terveydensuojelulaki 19.8.1994/763 muutoksineen.

Työsuojeluhallinnon verkkopalvelun www-sivut. Viitattu 21.10.2017. <http://www.ty-osuojelu.fi>

Työterveyshuoltolaki 21.12.2001/1383 muutoksineen.

Työturvallisuuslaki 23.8.2002/738 muutoksineen.

Vahtiohje www-sivut. Valtiovarainministeriö. Viitattu 26.4.2019. <https://www.vah-tiohje.fi/web/guest/home>

Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta 6.4.2011/338.

Verson www-sivut. Viitattu 25.8.2018. <http://www.ssf-ffm.com/vertaissovittelu/index.php>

Viljakainen, M. 2018. Isännöinnin käsikirja. Helsinki: Kiinteistöalan kustannus.

Virta, M., Asanti, R., Junttila, N., Koivusilta, L., Koski, P. & Virta, A. 2012. Mistä syntyy turvallisuuden tunne koulussa? Teoksessa Lindfors, E. (toim.) Kohti turvallisempaa oppilaitosta! Oppilaitosten turvallisuuden ja turvallisuuskasvatuksen tutkimus- ja kehittämishaasteita: OPTUKE-verkoston I tutkimus- ja kehittämissymposium Hämeenlinnassa 8.-9.2.2011. Proceedings. Tampere: Tampereen yliopisto.

Vuorinen, N. 2010. Koulut ja kameravalvonta: Lisääntykö turvallisuus, väheneekö opettajien vastuu? Suomen Kuvalehden www-sivut. Viitattu 31.3.2018. <https://suomenkuvalehti.fi>

Waitinen, M. & Ripatti, E. 2011. Oppilaitoksen turvallisuusopas. 3.uud.p. Helsinki: Suomen Palopäällystiliitto ry.

Waitinen, M. 2016. Oppilaitoksen turvallisuusopas 2. 2.uud.p. Helsinki: Suomen Palopäällystiliitto ry.

Yhdenvertaisuuslaki 30.12.2014/1325 muutoksineen.

Toukokuu 2018 – Surveypal

KYSELYLOMAKE MERITORIN KOULUN HENKILÖSTÖLLE

- Kaikkiin kysymyksiin on mahdollista avoimesti kommentoida

Koulun työilmapiiri on mielestäni avoin ja luotettava

- Kyllä
- Joitakin puutteita on
- Ei

Uskallan tuoda avoimesti mielipiteeni esille työyhteisössä, tulen kuulluksi ja tunnen itseni hyväksytyksi

- Kyllä
- Joskus, mutta en aina
- En

Olen joutunut henkisen kiusaamisen kohteeksi henkilökuntaan kuuluvan taholta viimeisen vuoden aikana

- Kyllä
- En

Olen joutunut henkisen tai fyysisen kiusaamisen kohteeksi oppilaan tai oppilaiden taholta viimeisen vuoden aikana

- Kyllä
- En

Viimeisen vuoden aikana olen havainnut oppilaiden taholta toisiin oppilaisiin kohdistuvaa henkistä ja/tai fyysistä kiusaamista

- Kyllä, aivan liikaa
- Kyllä, joskus
- Ei esiinny
- En tiedä

Tunnen kuuluvani työyhteisöön ja meillä on hyvä ”me-henki”

- Kyllä
- Joskus, mutta ei aina
- En

Tunnen koulun järjestyssäännöt

- Kyllä
- Jotenkin
- En

Oppilaiden kanssa on käyty läpi koulun järjestyssäännöt viimeisen vuoden aikana

- Kyllä, suullisesti ja/tai kirjallisesti
- Ei

Oppilaat saavat riittävästi tukea oppilashuollosta (kouluterveydenhoitaja, -kuraattori sekä -psykologi)

- Kyllä
- Jonkin verran, mutta palveluiden saatavuudessa ja riittävyudessa on joitakin puutteita
- Ei, tukea saisi olla huomattavasti enemmän
- En osaa sanoa

Koulun siivous on toimiva ja siivouspalvelut reagoivat riittävän nopeasti yhteydenottoihin:

- Kyllä
- Joitakin puutteita on
- Siivouksen laatu on huonoa ja/tai yhteydenpito heikkoa
- En osaa sanoa

Koulun kiinteistönhoito on toimiva ja kiinteistönhoito reagoi riittävän nopeasti yhteydenottoihin:

- Kyllä
- Joitakin puutteita on
- Kiinteistönhoidon laatu on huonoa ja/tai yhteydenpito heikkoa
- En osaa sanoa

Koulun sisävalaistus on

- Liian kirkas
- Sopiva
- Liian hämärä
- Epätasainen, vaihtelee eri tilojen välillä
- En osaa sanoa

Koulussa on meluisaa

- Kyllä
- Jonkin verran
- Ei, akustiikka on hyvä

Luokkahuoneet ovat ahtaita

- Kyllä, oppilaita on liikaa luokassa
- Vaihtelee luokittain
- Ei, oppilaita on luokassa sopivasti

Koulun tiloissa on epämiellyttäviä hajuja ja/tai ilma tuntuu tunkkaiselta

- Kyllä
- Joskus
- Ei

Sisäilmalämpötila on

- Liian lämmin
- Sopiva
- Liian kylmä
- Vaihtelee, välillä on liian lämmin ja välillä on liian kylmä

Ilmanvaihto on

- Sopiva
- Riittämätön
- En osaa sanoa

Tunnen koulun turvallisuussuunnitelman väkivaltatilanteiden varalta

- Kyllä
- En

Luokkahuoneiden ovet ovat lukossa tuntien aikana

- Kyllä
- Joskus. Joissakin luokkatiloissa on, mutta ei kaikissa
- Ei

Piha-alue on turvallinen

- Kyllä
- Ei, joitakin puutteita on.

Saattoliikenne ja muu liikennöinti koulun alueella on toimiva ja turvallisesti järjestetty

- Kyllä
- Ei, joitakin puutteita on.

Minkälaisia riskienhallintakeinoja koulussa on käytössä (kerro 1-3 keinoa):

Tuleeko mieleesi muita mahdollisia riskienhallintakeinoja, joita ei olisi vielä Meritorin koulussa käytössä, mutta voitaisiin ottaa käyttöön?

Voisitko kertoa tarkemmin:

Viimeisen vuoden aikana koulussa on harjoiteltu poistumista tulipalon varalta?

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa

Viimeisen kolmen vuoden aikana koulussa on harjoiteltu vaaran tai muun uhkaavan tilanteen varalta (muu kuin koulun tulipalon)?

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa

Marraskuu 2018 - Surveypal

KYSELY MERITORIN KOULUN HENKILÖSTÖLLE

1. Minkälaisia turvallisuusriskejä olet kohdannut Meritorin koulussa?
2. Mitä puutteita on Meritorin koulun turvallisuusasioissa?
3. Mitä hyvää on Meritorin koulun turvallisuusasioissa?
4. Miten koet turvallisuuden muuttuneen Meritorin koulussa viime vuosina?
Onko siinä tapahtunut muutoksia parempaan tai huonompaan suuntaan?
Miksi?
5. Haluaisitko kehittää omaa osaamistasi turvallisuusasioissa? Miten?
6. Olisiko sinulla muuta kommentoitavaa Meritorin koulun turvallisuudesta ja riskienhallinnasta?